

בס"ד. שיחת* יום ד' פ' בשלח, יו"ד שבט, ה'תשט"ו**.

בלתי מוגה

א. ישנם אלו ששואלים קושיות על הסדר של עריכת התוועדות ביום ההילולא':

איתא בגמרא² והובא גם בשו"ע³ שצריך להתענות ביום זה, וכמו כן מצינו⁴ שבכמה קהילות מתענים בשבעה באדר, לפי שבו היתה הסתלקותו של משה רבינו, רועץ של ישראל.

והרי הנהגה זו היא תנועה הפכית מעריכת התוועדות?

ב. בכלל, כאשר שואלים קושיא, יכול להיות בזה שני אופנים:

יש אופן שכאשר שואלים קושיא ולא משיבים תירוץ — אזי משתנה הענין. אבל ישנו אופן שגם כאשר שואלים קושיא אזי דבר ברור שכן הוא אמיתית הענין, אלא מאי, כיון שהעדר הבנת הענין מפריעה לו, רצונו לגלות את טעם הדבר, ולכן שואל את הקושיא. והי' אם יגלה את הטעם — מה טוב, ואפילו אם לאו — הרי זה סימן שאצלו ישנו חסרון הידיעה, וע"פ דינ⁵, חסרון הידיעה אינו נוגע בענין עצמו.

ומצינו עד"ז גם בש"ס — כידוע בכללי הש"ס⁶ החילוק בין הלשונות "תיובתא" ו"קשיא", שהלשון "תיובתא" פירושו שמצד הקושיא נעשה הדבר מופרך ובמילא משתנית ההלכה, משא"כ כאשר נאמר הלשון "קשיא" — אזי נשאר הדין כמו שהוא, אע"פ שבגמרא לא נאמר תירוץ על הקושיא.

ובנוגע לעניננו — תלוי הדבר בהמקור שממנו נובעת דעה זו או מנהג זה, ובהתאם לכך יש להתייחס לקושיות שלנו:

(3) ראה ב"ח, ט"ז ושוע אדה"ז אר"ח סו"ס רמט. שו"ע או"ח ר"ס תקסח, ושם ס"ז ואילך. יו"ד ששע"ח ס"ד. רמ"א סו"ס שעו, ושם סו"ס תב. ב"י שם סו"ס תג.

(4) ראה טשו"ע או"ח סתק"פ סוס"ב, ובנ"כ שם.

(5) ראה ש"ך יו"ד סנ"ג סקט"ו. סנ"ה סק"ד. סצ"ח סק"ט. סו"ס קי (כללי דיני ס"ס בקצרה) סל"ד. סק"צ סקס"ד.

(6) פרשב"ם ב"ב נב, ב.

(* שיחות א' וב' (ס"א-יא) וחלק משיחה ג' (סי"ב-יג) — נדפסו בלה"ק בבטאון חב"ד (חוברת עשירית ע' ג ואילך) עם כו"כ תיקונים מכ"ק אדמו"ר שליט"א, שנעתקו למהדורא זו. (**) ההתוועדות נערכה באולם הגדול אשר ב-824 נאָסטראַנד עוו. פינת איסטערן פאָרוויי.

(1) ראה גם תו"מ ח"ח ע' 239. וש"נ.
(2) ראה נדרים יב, א. וש"נ. ירושלמי מו"ק פ"ג ה"ז.

כאשר אנו יודעים שמקורו של מנהג זה (לערוך התוועדות ביום ההילולא) הוא מראשונים וקדמונים, עד לזמנו של רשב"י, — כידוע⁷ שיום הסתלקותו, ל"ג בעומר, נקבע ליום חגיגה והתוועדות בכו"כ קהילות בישראל, ועאכו"כ במקומות הסמוכים אליו, בארץ ישראל,

וכמו כן בזמנים שלאח"ז, כפי שמביא רש"י⁸: "ריגלי דאמוראי, היינו יום שמת בו אדם גדול קובעים אותו לכבודו, ומדי שנה בשנה כשמגיע אותו יום מתקבצים תלמידי חכמים מכל סביביו ובאים על קברו עם שאר העם להושיב שם ישיבה", שאין זו התנועה של תענית ותפלה —

הרי דבר פשוט הוא שהענין נשאר כמו שהוא; השאלה היא רק אם יוכלו למצוא היתר, שאז ודאי טוב, ואם לאו, הרי זה סימן שעדיין לא הי' הענין ד"יגעת" כדבעי, ובמילא אין זה פלא למה עדיין לא הי' הענין ד"מצאת"⁹ עד כדי כך שיוכלו גם לתרץ ענין זה.

ג. ויש לבאר כללות החילוק שבין יום ההסתלקות של משה רבינו, שבעה באדר, שנקבע ליום תענית, ובין יום ההסתלקות של רשב"י, ל"ג בעומר, שנקבע ליום שאין אומרים בו תחנון¹⁰, יום התוועדות ושמחה — ע"פ המבואר בכ"מ¹¹:

משה רבינו — השתדל בכל האופנים והענינים שישאר בעלמא דין, עד שהקב"ה הוצרך לומר לו "רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה"¹², "שלא יאמרו הרב כמה קשה והתלמיד כמה סרבן ומפציר"¹³; עד כדי כך גדלו ההפצרות והוויכוחים ("די גאנצע דינגעניש") של משה רבינו שלא רצה להסתלק מן העולם, כמסופר בספרי¹⁴, ובאריכות יותר ב"מדרש פטירת משה"¹⁵, ובילקוט שמעוני בכו"כ מקומות¹⁶.

ובהתאם לזה, נקבע גם יום הסתלקותו — מתאים לרצונו — ליום תענית.

---

7) ראה ספר בין פסח לשבועות (להרב צבי שי' כהן) פי"ח סי"ח. וש"נ.	ד"ה וכדרישת רשב"י, ובהנסמן שם. (12) ואתחנן ג, כו.
8) ד"ה תלתא — יבמות קכב, רע"א.	13) ספרי ופרש"י עה"פ.
9) מגילה ו, ריש ע"ב.	14) ר"פ ואתחנן.
10) סידור אדה"ז לפני ובא לציון גואל.	15) נדפס באוצר מדרשים (אייזנשטיין) ע' 361 ואילך.
11) ראה לקו"ש חל"ב ע' 256 בהערה	16) ר"פ ואתחנן ור"פ וילך.

ואילו אצל רשב"י היתה תנועה הפכית — כמסופר באדרא זוטא¹⁷ שבעת ההסתלקות הי' בפנים צהובות, ונסתלק מעלמא דיין באמרן את הפסוק¹⁸ "חיים עד העולם" — אע"פ ש"חיים" הוא היפך ענין ההסתלקות כפי שהוא כפשוטו.

ולכן, נקבע אח"כ יום זה בישראל ליום שמחה. ועד כדי כך, שמסופר¹⁹ אודות ר' אברהם הלוי שהי' אומר תפלת "נחם" בכל יום, ולא הזיק לו, וכשאמר תפלת "נחם" ביום ההסתלקות של רשב"י, יום שמחתו, הזיקה לו הקפידא של רשב"י על זה.

ומזה מובן עד כמה הי' רצונו של רשב"י שיום ההסתלקות יהי' יום התוועדות ושמחה, והיינו, שיומשך בעולם (לא ענין של דינין, וזהו כללות ענין התענית שפועל "מיעוט חלבי ודמיי"²⁰, אלא) תנועה של שמחה, ועי"ז יפעלו את כל הענינים.

ד. טעם פנימיות האמור — י"ל בדא"פ:

ענינו של רשב"י הי' לחבר פנימיות התורה עם נגלה דתורה²¹, ומצד פנימיות התורה מתבטל הענין הלא טוב שישנו בהסתלקות.

והענין בזה:

סיבת ענין המיתה היא — בפשטות — מצד חטא עץ הדעת, כמ"ש²² "כי ביום אכלך ממנו מות תמות", שלכן נקנסה מיתה לו ולזרעו על כל הדורות.

ומזה מובן שענין זה פגע רק היכן שמגיע "עץ הדעת"; משא"כ כאשר מדובר אודות "עץ החיים", שאפילו לאחרי חטא עה"ד נאמר²³ "ועתה פן ישלח ידו ואכל גם מעץ החיים וחי לעולם" (אלא שאז הי' זה בלתי רצוי, כי, לאחר החטא, "כשיהי' הוא חי לעולם אזי גם הרע שבו יהי' לו קיום לעולם, וזהו היפך הכוונה כו"²⁴), היינו, שפעולת עץ החיים היא (לא רק לפני החטא, אלא) שאפילו לאחרי החטא יש בכחו להמשיך חיים נצחיים בהנברא הגשמי כמו שהי' לפני החטא.

והנה, פנימיות התורה נקראת ברעיא מהימנא²⁵ בשם "אילנא דחיי",

(21) ראה המשך חייב אדם לברך תרל"ח

פכ"ה (סה"מ תרל"ח ע' קנ ואילך).

(22) בראשית ב, יז.

(23) שם ג, כב.

(24) תו"א בראשית ה, ד.

(25) זח"ג קכד, ב.

(17) זח"ג רצו, ב.

(18) תהלים קלג, ג.

(19) ראה תו"מ ח"ג ריש ע' 83. וש"נ.

(20) ברכות יז, א. הובא בתניא אגה"ת

פ"ב.

"עץ החיים", וענינה הוא לפעול שיהי' "וחי לעולם", היינו, להמשיך חיים אפילו במקומות אלו שיש בהם הענין ד"עץ הדעת" — לא באופן בלתי-רצוי ח"ו, אלא באופן ש"עץ החיים" מהפך את "עץ הדעת",

— ע"ד מ"ש בפרשת השבוע²⁶: "ויבואו מרתה ולא יכלו לשתות מים ממרה כי מרים הם גוי' ויורהו ה' עץ וישלך אל המים וימתקו המים", ואיאת בזהר²⁷ "אין עץ אלא תורה דכתיב²⁸ עץ חיים גוי'", והיינו, שפעולת עץ החיים היא (לא רק שהוא בעצמו מתוק, אלא) שאפילו ב"מים המורים" נעשה "וימתקו המים".

וזהו ענין פנימיות התורה שנקראת "אילנא דחיי" — שנעשה "וימתקו המים" אפילו במקום כזה שתחילה לא היו יכולים לשתות. ולכן, כאשר מדובר אודות רשב"י שגילה פנימיות התורה וחיבר אותה עם נגלה דתורה,

— כידוע²⁹ שענין זה התחיל ע"י רשב"י, ובזה היתה גדלותו לגבי כל חבריו. בנוגע לנגלה דתורה, הכלל הוא ר' יהודה ור' שמעון הלכה כרבי יהודה³⁰; אבל בנסתר דתורה הי' רשב"י ה"צינור", ועד שרבי עקיבא אמר לו "דייך שאני ובוראך מכירין כחך"³¹ —

תחילה בדיבור, ולאחרי כן, במשך הזמן, נמשך גם בכתב ובדפוס, ועד לאופן של הפצת המעיינות חוצה,

אזי הסתלקותו אינה ענין של מיתה, אלא פועלת "וימתקו המים" גם במקום המיתה, כיון שענינו הוא להמשיך "חיים עד העולם".

ה. וכן הוא אצל הצדיקים המגלים פנימיות התורה³²:

כיון שענינם הי' להמשיך ולגלות פנימיות התורה בנגלה דתורה, ומנגלה דתורה יומשך בחיי היום-יומיים, כך שבאופן ההנהגה במחשבה דיבור ומעשה יהי' ניכר שמדובר אודות יהודי הקשור עם פנימיות התורה, "אילנא דחיי" —

הנה גם בנוגע אליהם נקבע המנהג בכ"מ שיום הסתלקותם יהי'

וש"נ.

(26) בשלח טו, כג"כ.

(30) עירובין מו, ב. וש"נ.

(27) ח"ב ס, ריש ע"ב. הובא בהמשך

(31) ירושלמי סנהדרין פ"א ה"ב (בסופה).

תער"ב ח"ג ע' א'שטו.

וראה אג"ק ח"ד ע' שלב ואילך.

(28) משלי ג, יח.

(32) ראה גם תר"מ ח"ט ע' 115. וש"נ.

(29) ראה תר"מ סה"מ אייר ע' רעז ואילך.

ענין של "חיים עד העולם", היינו, להמשיך תוספת חיים בכל העיניים, אפילו בעיני העולם,

ובאופן שההמשכה תהי' לא מתוך תנועה של "מיעוט חלבי ודמי", אלא כתורת הבעש"ט³³ על הפסוק³⁴ "כי תראה חמור שונאך וגו'", שאע"פ שה"חומר" הוא ה"שונא" של הנשמה, מ"מ, צ"ל "עזוב תעזוב עמו", היינו, לעבוד את ה' לא ע"י סיגופים ותעניות, אלא דוקא ע"י הגוף וכחותיו, ובשמחה.

וזהו אחד הטעמים להמנהג לערוך "יום הילולא" — שמחה — ביום ההסתלקות של הנשיאים הקשורים עם פנימיות התורה.

והכוונה אחת היא — להמשיך תוספת חיות ותוספת אומץ בכל העיניים דתורה ומצוות, ואח"כ יומשך גם בעיני הרשות, הן בהתנועה ד"קדש עצמך במותר לך"³⁵, ועוד יותר בהתנועה ד"בכל דרכיך דעהו"³⁶, שבאכילתו ובשתיתו ובכל עניניו תהי' עבודת ה' מתוך שמחה.

[צוה לנגן ניגון שמחה, אח"כ הניגון "ממצרים גאלתנו", ואח"כ ניגון הבינוני].

* * *

ו. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה באתי לגני.

אחרי המאמר צוה לנגן ניגון אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, וניגון אדמו"ר מהר"ש.

* * *

ז. בריאת האדם היתה באופן שהוא זקוק למזון לבוש ובית, שהם ג' סוגים כלליים³⁷, אבל כולם נכללים ונקראים "אכילה", כי, כל דבר שהוא צורך האדם הרי האדם הוא רעב להדבר שחסר לו, וכאשר מקבל את הדבר, אזי ממלא צרכו ורעבונו.

ובהקדמה — שכיון ש"אסתכל באורייתא וברא עלמא"³⁸, הרי מוכן, שכדי שתהי' הבנה בעיני העולם, ובנדוד, ענין האכילה, הנה א' הדרכים בזה לעיין ולהתבונן כיצד משתקף ענין זה בתורה ובהלכותי'.

(36) משלי ג, ו. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג.

(37) ראה גם תו"מ ח"י"ב ס"ע 54. וש"נ.

(38) זח"ב קסא, ריש ע"ב.

(33) ראה כתר שם טוב בהוספות סכ"א. וש"נ (נעתק ב"היום יום" כח שבט).

(34) משפטים כג, ה.

(35) יבמות כ, א.

ובכן: ענין האכילה ישנו בכר"כ הלכות בתורה, הן בצד המותר, ועוד יותר בצד האיסור, "אשר לא תעשינה"³⁹.

והנה, כדי שדבר מסויים יובא לדיון בהלכות התורה בעניני אכילה, דרושים שלשה תנאים: (א) שיהי' מציאות של אוכל, (ב) שהאיסור — הצד הלא טוב שבו — יהי' בקיומו*, (ג) ושאופן ההשתמשות בו יהי' דרך אכילה, או בענינים של הנאה — דרך הנאה.

ויש בזה כר"כ חילוקים: יש ענינים שמבטלים את הדבר באופן שמתבטל האיסור שבו, אבל עדיין נשאר מציאות של אוכל; ויש ענינים שמבטלים את הדבר בעומק יותר — שמבטלים (לא רק את האיסור, אלא גם) את כללות מציאות האוכל. וגם כאשר ב' ענינים אלו הם בשלימותם (שישנה מציאות האוכל, וגם האיסור הוא בקיומו) — הנה כאשר משתמש בהם שלא כדרך אכילתו ושלא כדרך הנאתו, אין זה הענין שאודותיו דנה ההלכה בתורה.

דוגמא לדבר:

מצינו בכמה ענינים שמחשבת האדם פועלת ("מאכט־אויף") את הענין⁴⁰. ומובן, שמחשבת האדם יכולה לפעול רק שהדבר יחשב לאוכל, והיינו, שכיון שדבר זה נצרך לו כדי לאכלו, הרי זה בבעלותו שיחשב לאוכל. אבל ביחס ל"דרך אכילתו" — לא נוגע מהי מחשבתו, כיון שבטלה דעתו אצל כל אדם⁴¹. ועאכו"כ בנוגע לחלות האיסור — הרי בודאי שלא שייך לומר שמחשבתו שוויי' לדבר איסור, כי חלות האיסור אינה אלא מפני שהתורה אוסרת את הדבר.

והביאור בזה — כמבואר בחסידות⁴² שדבר האסור מקבל חיותו מג' קליפות הטמאות לגמרי, ולכן הוא "קשור ואסור בידי החיצונים". ובמילא, לא שייך לומר שמחשבת האדם שוויי' איסור, שהרי אין לו שליטה על הדבר לקשרו עם גקה"ט ע"י מחשבתו. — ע"י מעשה ואפילו ע"י דיבור, אפשרי הדבר (בענינים מיוחדים), אבל לא ע"י מחשבה.

(* ועיינן סוגיא דדיחוי באיסורים (מנחות נד, ב), ביטול דע"ז, ועוד. וראה צפע"נ להגאון מראגצ'וב השלמה לח"ד יח, א.)

---

(39) לשון הכתוב — ויקרא ד, ב. ועוד. (41) ראה אנציק' תלמודית ערך בטלה
 דעתו כו' בתחלתו. וש"נ. (40) ראה אג"ק ח"א ע' רלט בהערה.
 (42) תניא פ"ז (יב, א). שם אגה"ק סכ"ו וש"נ.
 (קמג, ב).

ומה שמצינו לגבי הוצאה בשבת וכיו"ב שתלוי במחשבת האדם⁴³ — הרי אין הכוונה שהמחשבה פועלת את האיסור, אלא המחשבה פועלת את חשיבות הדבר, וענין זה הוא כבעלותו של האדם. ובמדה טובה — בודאי כך הוא.

ח. אמנם, במה דברים אמורים שהסדר הוא שתחילה צ"ל מציאות של אוכל, ואח"כ צ"ל חלות האיסור, ואח"כ צריך להשתמש בו כדרך תשמישו, דרך אכילתו או דרך הנאתו — כשמדובר אודות ענינים גשמיים, שבהם הסדר הוא מלמטה למעלה, היינו, שתחילה מניחים את היסוד, שנמצא למטה מטה, ועליו מעמידים את הבנין, שנמצא למעלה; משא"כ למעלה, בכללות סדר ההשתלשלות, ובפרט בעניני קדושה ותורה — הרי זה בסדר הפוך⁴⁴.

ובהקדם המבואר במדרש⁴⁵ שמחשבת התורה ומחשבתן של ישראל קדמו לכל דבר, ובנוגע לתורה וישראל גופא, מי קדם למי — מחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר, אפילו לתורה, שהרי בתורה נאמר דבר אל בני ישראל, צו את בני ישראל.

ונמצא, שלכל לראש ישנה מציאותם של בני"ה שהם מושרשים בעצמותו ית', ובשבילם נעשה ענין התורה ומצוות; ולאחרי שישנה מציאותם של ישראל (נשמותיהם של ישראל, בני"ה) — אזי ישנו ענין הקדושה, היינו, ענין של מצוה או הפכה; ולאחרי כן, כיון שצריך להיות מקום שבו תוכל להיות העבודה דאתכפיא סט"א, שבשביל זה צ"ל עולם גשמי, ולא די בכך אלא צ"ל גם עולם חומרי — אזי נעשית מציאות שנקראת בשם "אוכל".

בסגנון אחר קצת:

כאשר מדובר אודות ענינים גשמיים — אילו היתה מציאות של ענין גשמי שאינו קשור עם עבודת האדם, ענין של "רשות" לגמרי⁴⁶ — אזי הסדר הוא שתחילה ישנה מציאות הדבר, ולאח"ז ישנו תואר הדבר, שזהו ענין של איסור או היתר, ולאח"ז ישנו המקרה שבדבר, אם השימוש בו הוא כדרך אכילתו או כדרך הנאתו, או לא.

משא"כ בענינים רוחניים — הרי זה להיפך: לכל לראש צריכים

(43) ראה שבת עה, סע"ב ואילך.

(45) ב"ר פ"א, ד.

(44) ראה פרדס שכ"ג פ"י (מע' יסוד).

(46) ראה "רשימות" חוברת מד ע' 9

הובא ונתבאר באוה"ת שמות (כרך ז) ע' ואילך.

בתקלב. לקו"ד ח"א סז, סע"א ואילך.

להתחיל עם תכלית כל הענינים — האפשריות והאופן שבו יכולים לנצל את הדבר לעבודת הבורא, "דרך אכילתן" ו"דרך הנאתן". ולאחרי שנברא האופן — אזי ישנו הענין שעליו יוכל להיות חלות הדבר; בריאת ענין הקדושה של מצוה זו או מצוה אחרת.

וע"ד המבואר⁴⁷ בנוגע למצוות מעשיות שישנם רק לאחרי מתן-תורה (כידוע שגם קודם מ"ת הי' הענין דלימוד התורה וקיום המצוות, אבל רק בעולמות רוחניים, ולא בעולמות גשמיים) — כיון שקודם מ"ת לא הי' יכול להיות הענין ד"דרך אכילתן" ו"דרך הנאתן", היינו, האפשרות לקשר את ה"גשם" עם אלקות, כיון שעדיין היתה קיימת הגזירה ש"בני רומי לא ירדו לסוריא ובני סוריא לא יעלו לרומי"⁴⁸. וכיון שלא הי' הענין ד"דרך אכילתן" ו"דרך הנאתן" — לא היתה מציאות הדבר;

וכאשר נתברר שישנה דרך להיות דם ובשר כבשרו של אדם העליון שעל הכסא — אזי ניתנה התורה ומצוותי', היינו, שנעשה חלות ענין הקדושה בעוה"ז הגשמי, שירדה שכינה למטה מעשרה טפחים⁴⁹, ובמילא נעשה לאח"ז מציאות של גשם שיכול לקבל השראת אלקות ולהשאר במציאותו, הן גשם והן אלקות.

ט. וענין זה מהוה הוראה לכל אחד ואחד, בכל דור ובכל מקום:

כאשר מדובר אודות חינוך הבנים והבנות, יכולים לערוך חשבון שלכל לראש צריכים "לבנות" את הילדים, לעשות מהם "מציאות", היינו, שרמ"ח האברים ושס"ה הגידים יהיו באורך וברוחב ובגובה באופן הטוב ביותר שאפשר, ע"י אכילה ושתי' כפשוטם; ולאחרי שישנה כבר "מציאותם", אזי יכולים לחשוב אודותם — אם אפשר שיחול עליהם ענין של קדושה, ולמנוע אותם מענין לא-טוב; ולאחרי כן יתחילו לחנכם במצוות מעשיות, שיהי' הענין ד"דרך אכילתן" ו"דרך הנאתן".

ובכן, הנהגה כזו היא "סדר" עבור ג' קליפות הטמאות רח"ל, ובכללות הרי זה סדר עבור "חומר";

אבל עבור בני', "בנים אתם לה' אלקיכם"⁵⁰, וכמבואר בתניא⁵¹ ש"כמו שהבן נמשך ממוח האב כך כביכול נשמת כל איש ישראל נמשכה

47) ראה לקו"ש חט"ז ע' 212 ואילך.
 48) ראה סוכה ה, א. "רשימות" חוברת נג ע' 10.
 49) פ' ראה יד, א.
 50) פ' ראה יד, א.
 51) רפ"ב.

ממחשבתו וחכמתו ית", ועוד ממקום עמוק יותר, עד ש"ישראל וקוב"ה כולא חד"⁵² — הסדר הוא להיפך:

כאשר חושבים אודות גידול וחינוך ילדים — צריכים לכל לראש לחשוב אודות "דרך אכילתן" ו"דרך הנאתן", היינו, שיהי יכול ומוכן לנצל את כל עניניו ולהשתמש בהם ע"פ התורה,

ולכן, לכל לראש צריכה להיות הורתו ולידתו ע"פ התורה, והיינו, שעוד לפני שנעשית מציאותו של הילד באורך ורוחב ועומק, ועוד לפני ששייך בו ציור, בטרם הורתו — צריכה להיות ההכנה דקדושת החיבור, שהאב והאם צריכים לקדש את עצמם כדי להמשיך טיפה קדושה⁵³,

ובהמשך לזה, הנה בטרם ידע להבדיל בין טוב ורע ובין מתוק למר בענינים גשמיים, בשעה שעדיין אינו שייך כלל לענין של דעת — מכניסים אותו מיד בבריתו של אברהם אבינו, ובאופן שענין זה נוגע בעצם הנפש, שלכן הרי זה "עשה" שיש בו חיוב כרת רח"ל⁵⁴,

ולאחרי כן — החל מהברית, ואח"כ לקראת ה"אָפּשערעניש"⁵⁵, מקשרים ומלבישים אותו עם כו"כ ענינים של קדושה, שע"ז נעשה קדוש, ועד כדי כך שיכולים לצרפו לדבר שבקדושה — תשעה וקטן מצטרפים⁵⁶,

ואימתי נעשה "מציאות"? — רק לאחר כמה שנים, כשהי' בן י"ג שנה, שאז נקרא איש⁵⁷.

וזוהי ההוראה בחיי היום-יומיים — שכאשר ההורים חושבים אודות הילדים, אין להם להפך הקערה על פי', לדאוג תחילה שהילד יהי בריא בגשמיות, ואח"כ יתחילו להכין אותו — לאט לאט — שידע אודות יהדות, ולאחרי כן, כשידע משהו, ילמדוהו מצוות מעשיות;

אם רוצים שתהי' "מציאות" — הרי זה כפי הוראת התורה, שלכל לראש צ"ל "דרך אכילתן" ו"דרך הנאתן", היינו, קישור וחיבור המטה עם מעלה מעלה, עם הקב"ה בעצמו, ולאחרי כן צריך לפעול בו הענין דמצוות מעשיות, וע"י שני הדברים נעשה "מציאות".

י. וכן הוא הסדר אצל כאו"א מישראל בחייו בכל יום:

(52) ראה זח"ג עג, א. (56) ראה טושו"ע (ואדה"ז) או"ח סנ"ה ס"ד (ס"ה). וראה גם "חקרי מנהגים" (בהוצאת אהלי שם, תשנ"ט) ע' לז ואילך. וש"נ. (54) כריתות בתחלתה. וראה זח"א רס, א. (57) ראה לקו"ש חט"ו ע' 289. וש"נ. (55) ראה תו"מ ח"ז ס"ע 194. וש"נ.

הסדר אינו באופן שתחילה צריך לדאוג לעצמו לפרנסה, ואח"כ צריך לאכול ולשתות, ורק אז נעשה "ציור" שעליו יכולה לחול קדושה, ואח"כ יוכל לעשות מצוות למלא את רצונו של הקב"ה — זהו היפך הסדר!

לכל לראש — עוד לפני האכילה ושתי' — עליו לקיים ענין התפלה, דהיינו להתקשר עם מקורו — "דע לפני מי אתה עומד לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה"⁵⁸.

וענין זה מתחיל מיד בקומו משנתו, שאז יכול להתקשר עם הקב"ה רק בדרך הודאה — שהרי עדיין לא הי' לו זמן ללמוד תורה, ועדיין לא הי' לו זמן לאכול ולשתות כדי שתהי' לו דעה צלולה, כדאיתא בגמרא⁵⁹ שכל זמן ש"לא אכלי בשרא דתורא" לא הי' יכול להעמיק דעתו בתורה; אבל "מודה אני" — יכול הוא לומר ולזעוק בלבב שלם, ועיי'ז נעשה אצלו הענין ד"דרך אכילתן" ו"דרך הנאתן", שמקשר את עצמו עם "אדם העליון שעל הכסא",

ולאחרי כן יכול להתחיל להמשיך קדושה על עצמו, בד' אמותיו ובחלקו בעולם — עיי' התפלה, ואח"כ לילך "מבית הכנסת לבית המדרש"⁶⁰ ללמוד שיעור בתורה, ורק לאחריו כן יכול לצאת לעולם להיות "מציאות", ולהשתכר עבור צרכיו וצרכי בני ביתו.

יא. אלא מאי, הקושיא היא — איך מתאים הדבר ע"פ חשבון? הנה על זה אומר כ"ק מו"ח אדמו"ר בהמאמר⁶¹, שהנהגת העולם היא "דבר שאין בו ממש כלל"; ואיזה דבר יש בו ממש — הרי אלו עניני תורה ומצוות, שהם נלקחים ממי שהוא "למעלה" (לא רק מהשגה, אלא אפילו) מגדר השגה" (הקב"ה),

והרצון שלו הוא — שתהי' לו דירה דוקא בתחתונים, בעוה"ז התחתון והגשמי,

ובאיזה אופן יכולים למלא רצונו — כאשר הולכים בדרך של "שטות דקדושה", שהיא למעלה מן הטעם ודעת.

וכאשר ההנהגה היא באופן ד"עשה רצונו כרצונך"⁶² — אפילו בדרך כפי', שזהו דיוק הלשון "עשה רצונך כו'" (ולא "בטל רצונך"),

61) ד"ה באתי לגני הישי"ת ספ"ה (סה"מ תשי" ס"ע 118). וראה גם ד"ה זה שנאמר בהתוועדות פ"ו (לעיל ע' 215).
62) אבות פ"ב מ"ד.

58) ראה ברכות כח, ב.
59) ב"ק עב, רע"א ובתוס' שם.
60) ברכות בסופה. וש"נ.

מלשון "גט מעושה"⁶³, דהיינו בעל-כרחו, אבל העיקר הוא שפועל על עצמו להיות "רצונו כרצונך" בנוגע למעשה בפועל ש"המעשה הוא העיקר"⁶⁴ — אזי מבטל הקב"ה רצון אחרים מפני רצונו, היינו, שהקב"ה מסיר את כל ההעלמות וההסתרים, ונותן לכל אחד כל צרכיו, בבני חיי ומזוני ריחי.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון מכ"ק אדמו"ר הצ"צ, ומכ"ק אדמו"ר האמצעי, והניגון "אבינו מלכנו" מרבנו הזקן].

* * *

יב. בהמשך⁶⁵ להמדובר לעיל אפילו בענינים גשמיים, שלכל לראש צריכים לקשר את הדבר עם הקב"ה, ואח"כ להתחיל להמשיך בו קדושה, ורק אח"כ נעשה הדבר מציאות בעולם — הרי עאכו"כ שכך צריך להיות בעניני תורה ובמקומות שמהם תצא תורה, דהיינו ה"חדרים", תלמודי-תורה ושיבות, שלכל לראש צריכים לראות שהתלמידים יהיו קשורים עם אלקות ע"י יהדות; אח"כ צריכים להמשיך בהם קדושה ע"י מצוות מעשיות; ורק לאח"ז יכולים הם להיות "מציאות", מציאות תורנית, דהיינו, יהודי שענינו הוא תורה, הן במוח החכמה הן במוח הבינה והן במוח הדעת וההעמקה.

והנה⁶⁶, בדורות שעברו הרי חלק עיקרי מעבודה זו הי' כבר נפעל בבית, ובמילא לא הי' צורך לעסוק בזה בישיבה, ואפילו לא בתלמוד-תורה או בחדר;

ה"מציאות" בכל בית יהודי היתה מציאות של יהדות ("א אידישע מציאות"). על כל צעד וצעד היו נפגשים עם אלקות — ע"י ענין של מצוה או דבר-תורה. וכמו כן הי' מונח בפשיטות — שהרי הילד לא ידע מציאות אחרת — שהנהגה בכל עניניו היא ע"פ שולחן-ערוך.

וכיון שהקשר עם אלקות קיבלו בבית, וענין הקדושה בחיי היום-יומיים הי' מן המוכן (כיון שלא ידעו דרך אחרת) — אזי נשאר עבור החדרים תלמודי-תורה ושיבות רק הענין השלישי — לבנות את "מציאותו" ברמ"ח אברים ושס"ה גידים, ע"י הידיעה בהלכות דרמ"ח

בחינוך על טהרת הקודש הוא המחזיק את בני ובנות ישראל גם בעיקרי היהדות וכו', כמדובר בארוכה בשיחת יום ההילולא".
 (66) ראה גם מכתב י"א מ"ח שנה זו (אג"ק שם ע' מח). "רשימות" חוברת ל.

(63) גיטין פח, ריש ע"ב (במשנה). וש"נ.
 (64) אבות פ"א מ"ז.
 (65) ראה גם מכתב י"ד שבט שנה זו (אג"ק ח"י ריש ע' שיד): "כידוע גדול ערך הענין והכרח המוחלט בדורנו זה ביחוד

מצוות עשה והידיעה בהלכות דשס"ה מצוות לא תעשה, שהם כנגד רמ"ח אברים ושס"ה גידים⁶⁷.

אמנם, בימינו אלו, הנה מצד כו"כ סיבות [והסיבה העיקרית היא — "כי מנסה ה' אלקיכם אתכם לדעת הישכם אוהבים את ה' אלקיכם גו'"]⁶⁸ הסדר הוא שכאשר מקבלים ילד לתלמוד-תורה, או אפילו לחדר, או אפילו לישיבה קטנה, או אפילו לישיבה גדולה, הנה לא זו בלבד שעדיין אינו מציאות בידיעות התורה, אלא חסר לו אפילו בקיום מצוות מעשיות, וחסר לו בעיקר העיקרים — הכרה בעומק הנפש שיהודי מוכרח ביהדות, ואי אפשר בלאו הכי, דאל"כ אינו מציאות כלל!

ובמילא, תפקידה של הישיבה הוא — לבנות את התלמיד מן היסוד עד הגג, מכף רגלו ועד קדקדו; לא רק שיהי' "למדן", אלא שיהי' מקיים מצוות בפועל, ויתירה מזה, שיקבל את עיקרי ויסודי היהדות — אמונה באלקים חיים,

והיינו, להחדיר בו את ההכרה שאין זה באופן שהקב"ה נמצא באיזה-שהוא מקום מעבר לגבולה של אמריקא ("פון יענער זייט גרעניץ"), ורק מזמן לזמן מתקשרים עמו באמצעות חוט טלפון ("דורך אַ וואַייער"), או כמו בימינו שיכולים להתקשר גם ללא חוט, ע"י גלי אוויר בלבד, ולאחרי "שיחה" של מחצית השעה אין עוד קשר ביניהם, כיון שהקב"ה נמצא "ברקיע השביעי", ואילו הוא נמצא ב"יוניטעד-סטטיטס אָו אמריקע"...

תפקידה של הישיבה לשרש ממנו דעה נפסדת זו — להכירו שדעה זו מעמידה בסכנה את חייו, לא רק חיים רוחניים, אלא אפילו חיים גשמיים — שיכולה להיות מציאות במדינה זו ובמקום זה ללא הקב"ה!

ובמילא מובן שאי אפשר לבנות כתלים וגג לפני שמעמידים את היסוד, כי, לאחרי שישנו יסוד חזק, אזי ככל שיוסיפו בבנין הכתלים והגג דיוטא על גבי דיוטא הרי זה טוב ויפה, אבל כאשר אין יסוד, או שישנו יסוד רעוע שמתנדנד, הרי סביר, שאם יוסיף עוד דיוטא, אזי יחריב את כל הבנין, ונמצא, שעומד לבנות בנין מבלי לידע אם יהי' זה "תפארת אדם לשבת בית"⁶⁹, או (כפי שכתוב במק"א) "בתיים קבריהם"⁷⁰ רח"ל...

יג. וכיון שכן, מובן ופשוט, שכאשר מקבלים תלמיד, הרי מה

70) תענית כב, ב. הובא ברמב"ם הל' תעניות פ"ב הט"ו.

67) זח"א קע, ב.
68) פ' ראה יג, ד.
69) ישע"י מד, יג.

שצריך "לכנות" אותו הוא — לעורר את נקודת היהדות שהיא בהעלם בנפשו פנימה (ועדיין אינו יודע אודותה), שתבוא מן ההעלם אל הגילוי; ואח"כ צריכים לגשת לענין השני — להמשיך בו קדושה, לומר לו, ש"יהדות" אינה מתבטאת בהכרזה "אני יהודי", יהודי בלב, שהרי "רחמנא ליבא בעי"⁷¹, גם אם ישתתף בכל מפגני הזעקה עבור הצלת ישראל ונגד אוה"ע כו', אלא צריכים לחיות את חיי היום-יום באופן שאפילו במחשבה ועאכו"כ בדיבור ועאכו"כ במעשה לא יעבור על אחת ממצוות ה' אשר לא תעשינה, ויעשה את כל הענינים שהקב"ה צוה שמוכרחים לעשותם, "כי הם חיינו ואורך ימינו"⁷².

ובפשטות — ללמד אותו אודות ציצית, אודות פיאות, אודות שמירת שבת, אודות מאכל כשר, אודות ברכת הנהנין, ואפילו אודות אמירת "שמע ישראל" קודם השינה ואמירת "מודה אני" בעת הקימה — כיון שבנוגע לכל ענינים אלו אין על מי לסמוך.

ויתירה מזה: כאשר ענינים הנ"ל אינם כדבעי, אזי גם התורה שלומד יכולה להיות באופן ד"עושר שמור לבעליו וגו'"⁷³ — אינני רוצה לצטט את סיום הפסוק...

מדובר אמנם אודות ענין שהתורה קוראת אותו בשם "עושר", היינו, שזהו עושר אמיתי — רכוש של תורה, שעז"נ "דעת קנית מה חסרת"⁷⁴, "אין עשיר אלא בדעת"⁷⁵, ואעפ"כ, הרי זה יכול להיות באופן ש"לא זכה"⁷⁶, שאז, לא די שאין זה "סם חיים", אלא אדרבה, שנעשה דבר המזיק!

— הן אמת ש"אין דברי תורה מקבלין טומאה"⁷⁷, היינו, שבנוגע להתורה עצמה לא נעשה שום נזק; אבל בנוגע להאדם הלומד — הרי זה "כזורק אבן כו"⁷⁸, יש הנפרד שלו שזהו ענין של עבודה-זרה, כך, שכאשר מוסיפים עוד אבן, אזי נעשית רח"ל ע"ז גדולה יותר, בעלת חשיבות יותר⁷⁹.

יד. והדגשה נוספת בזה:

כאשר נמצאים במדינה כזו שמפני כמה סיבות הסדר הוא אצל חלק

(75) ראה כתובות סח, סע"א.
 (76) יומא עב, ב.
 (77) ברכות כב, א. וש"נ.
 (78) חולין קלג, סע"א.
 (79) ראה גם לעיל ע' 135. וש"נ.

(71) זהר ח"ב קסב, סע"ב. ח"ג רפא, ריש ע"ב. וראה סנהדרין קו, ב ובפרש"י.
 (72) נוסח תפלת ערבית.
 (73) קהלת ה, יב.
 (74) תנחומא ר"פ ויקרא. ועוד.

גדול מן הנוער שרוב היום ורוב הלילה עסוקים הם בענינים שאינם של תורה ומצוות — הרי בודאי הי' צריך להיות בפשיטות אצל כל אלו השייכים לחינוך הכשר, שכל רגע מאותם שעות אחדות — "שארי" הפליטה" — שמוקדשים לחינוך בד' אמות של תורה, צריכים להיות מנוצלים לבנין היסוד, ואח"כ, כשישאר זמן פנוי, יתחילו לבנות את ה"קומה הראשונה", ובעזה"י כשתהי' שעת הכושר עוד יותר, יוסיפו לבנות עוד קומה ועוד קומה, עד לבנין ש"מוצב"⁸⁰ ארצה וראשו מגיע השמימה..."

ואעפ"כ, עד כדי כך החושך הוא כפול — שאפילו עניני היהדות ועניני מצוות מעשיות שהיו מקדישים להם שימת-לב גם בשיבות שהיו בזמנים שלפנ"ז מעבר לים (שאו לא היו צריכים לחשוש בנוגע לענינים של יראת שמים וקיום מצוות מעשיות, ואעפ"כ, עשו משהו גם בענין זה) — הנה בימינו אלו, למרות שיודעים שהנער או הנערה נמצאים ברשותם רק למשך שעות אחדות ביום, וכל שאר הזמן גוזלים את חייהם עבור עניני הרשות או באופן גרוע יותר רח"ל, וצריכים לחשוב כיצד לבנות מן היסוד — מנצלים את הזמן כדי לבנות ענינים של "תפארה" (אמנם ענינים של קדושה, אבל) באופן של "מגדל הפורח באויר"⁸¹, כיון שחסר היסוד שבדבר, היינו, שלא מכינים גולגולת להגן על המוח, וכן כתפיים, ידים ורגלים, שישמרו על המוח ויוליכו אותו למקום שבו צריך להמצא מוח אנושי, ולנצל את הידיעות בצד הטוב, ולא באופן ד"חכמים המה להרע להיטיב לא ידעו"⁸².

וגם אלו שנמצאים בהמוסדות גופא ותפקידם לעסוק בכך (דכיון שמצד עצמם הם יראים ושלמים, צריכים הם להכיר מה שחסר לתלמידים) — הנה ככל שהוא מקושר יותר עם העבר ועם דרך החינוך שבעבר, מונח הוא בד' אמות שלו, ושוכח שלקח על עצמו אחריות, "מלאכת שמים":

ההורים נותנים בידיהם את הילדים ואומרים להם: הנה לפניך "גולם" שלא זו בלבד שלא נגמרה צורתו, אלא יתירה מזה, שלא הותחלה צורתו, וכל מה שתצליח לפעול בו מוטב, ומישהו אחר במקומך לא יעשה זאת; ולהוי ידוע לך שבכל יום, לאחרי השעה השלישית או הרביעית, עסוק הילד עם ענינים "שאינ בהם ממש" (כלשון כ"ק מ"ח

(82) ירמ' ד, כב.

(80) לשון הכתוב — ויצא כח, יב.

(81) ראה זח"ב צב, א.

אדמו"ר בהמאמר⁶¹), וכאשר הנער (או הנערה) יהי' בן כך וכך שנים, אזי לא יהי' לו עסק עם ענינים של ישיבה כלל, כיון שיצא לעולם ויהי' "יענקי" ⁸³ כמו כל שאר ה"יענקי"ס"...

ואעפ"כ, מתעסקים הם בענינים שנמצאים "ברקיע השביעי" — כמו פלפול בדברי הרמב"ם, שהרי התורה מושרשת בעצמות ומהות א"ס ב"ה, אבל, התפקיד שלו הוא לא לתרץ רמב"ם; זהו אמנם דבר גדול ("אָ גוואַלדיקע זאָך"), אבל התפקיד שלו הוא — שהילד הזה שקיבל לידינו, שאינו יודע לא צורת אל"ף בקריאה ולא אל"ף בעיקרי ויסודי היהדות — יתחיל לעשות ממנו יהודי ("מאַכן פון אים אַ אידן")... בבחינת "הנפש אשר עשו בחרן"⁸⁴.

ומה שירצו לתרץ את עצמם בכך שהיו עסוקים בענינים נעלים — ואכן האמת כן הוא, שהרי מה יכול להיות נעלה יותר מלימוד התורה, וכמארוז"ל⁸⁵ שכל חפצי שמים אינם שוים לדבר אחד של תורה — הנה במה דברים אמורים, אילו לא הי' לוקח על עצמו מלאכה זו, שע"ז לוקח הוא אחריות על נשמה של בן או בת ישראל;

וכיון שלקח על עצמו אחריות זו — הרי מונח בידו "פקדון", ושום דבר לא יעזור לו: עליו לספק לו עוד ועוד ("ער דאַרן אים צושטעלן און צושטעלן") — להתחיל לעשות "צורה" בה"גולם", ועד שתגמר צורתו,

וענין זה אינו יכול להעשות באופן אחר, אא"כ יתחילו לספר לילדים מהי יהדות, ולהשגיח עליהם אם הם מקיימים מצוות מעשיות בפועל — לא בגלל שיש צורך להשגיח שלא יעברו במזיד ח"ו, אלא בגלל שאינם יודעים במה המדובר;

ורק לאחרי שכל זה מובטח, אזי יש רשות — ואז יש גם תועלת בכך — ללמוד עמהם ענינים נעלים שבתורה.

טו. לכאורה יש להקשות על זה ממאמרי חז"ל⁸⁶ "הלואי אותי עזבו ותורתי שמרו", "וויתר הקב"ה על כו' ולא וויתר על מאסה של תורה".

והמענה לזה — שהמדובר הוא אודות אלו שיודעים אודות מצוות, וידעים אודות עבירות, וידעים אודות לימוד התורה, אלא שעושים

(83) = כינוי לתושבי צפון-מזרח ארה"ב. בלקו"ת אחרי כו, ד.

(84) לך לך יב, ה. (86) פתיחתא דאיכ"ר ב. וראה ירושלמי

(85) ירושלמי פאה פ"א ה"א. הובא חגיגה פ"א ה"ז.

להכעיס, ואעפ"כ, יש לקוות שכאשר ילמדו תורה, אזי סוכ"ס "המאור שבה מחזירו למוטב", בגלגול זה או בגלגול אחר (כמ"ש רבינו הזקן בהלכות ת"ת⁸⁷ ובתניא⁸⁸);

אבל כאשר מדובר אודות ילד שאין לו ידיעה כלל, הוא רוצה לקיים אלא שאינו יודע מה וכיצד — הנה כאשר מגיע ילד כזה ומתחילים ללמוד עמו ענין נעלה בתורה, מבלי לשאול אותו אם אמר "מודה אני", אם נטל ידיו, ואם בירך ברכת התורה — הרי זו שאלה אם מותר ללמוד עמו תורה!

וכאשר לומדים עמו תורה מבלי לסכם תחילה שעליו לדעת שלאחרי הלימוד צריך להתפלל מנחה, ולהתפלל מעריב, וליטול ידיו לאכילה — אזי מכניסים אותו רח"ל למעמד ומצב שעליו נאמר⁸⁹ "ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי".

ומי הוא האשם בכך — "ואשימם בראשיכם"⁹⁰, "ואשמם" חסר יו"ד, כדאיתא בספרי⁹¹ שהאשמה תלוי בהראשים, ובנדו"ד הרי זה המלמד, או הראשישיבה או הראש־מתיבתא שברשותו נמצאת כחה זו.

אלא מאי, הטענה של הראשישיבה היא, שלישיבה יש "משגיח" ו"מנהל", ויש בה חוקים וסדרים, כך שהבחור מגיע אליו לאחרי שכבר עבר כו"כ כיתות שבהם היו צריכים ללמדו כל הענינים הנ"ל — הנה אודות טענה זו יכול להתדיין עם שאר המלמדים וראשי־השיבה, מדוע שלחו אליו נער שאינו יודע אודות התחלת היהדות, ובמילא, אין לו מה לעשות עמו; אבל הנער עצמו — אינו אשם בכך!

הנער טוען ואומר למלמד או הראשישיבה: נשאלו לי שעות ספורות בלבד בכל יום, שבהם הי' ביכלתך לפעול שהנשמה שלי תהי' דבוקה בה' אלקים, שעיי"ז "חיים כולכם היום"⁹², ותמורת זה ניצלת את הזמן עבור ענינים שהם לחידת את המוח בלבד...

ענינים אלו — ממשיך הנער בדברי טענתו — המלמד או הראש־שיבה יש להם טעם בהם; אבל הנער עצמו — אינו יודע איזו תועלת תהי' לו מהם, בה בשעה שלאחרי שעת הלימוד עסוק הוא במשך כ"ג שעות המעת־לעת בענינים שמושכים אותו לצד השני, ענינים שמטמטמים

91) הובא בפרש"י עה"פ.

92) ואתחנן ד, ד. וראה אבות דר"נ

ספל"ד.

87) פ"ד ה"ג.

88) ספל"ט.

89) תהלים נ, טז. וראה הלי' ת"ת שם.

90) דברים א, יג.

את המוח והלב, כך שהתורה אינה יכולה לחדור בו, כיון שישנם באמצע כו"כ ענינים המפסיקים שאינם מניחים שיוכל להתקשר עם התורה.

טז. דובר לעיל (ס"א) שהתוועדות הו"ע של שמחה, ובכלל הסדר בחב"ד אינו ענין של אמירת מוסר⁹³, אלא ענין של חסידות, שזהו"ע של קירוב.

ובכל אופן, כוונתי בכל האמור היא — לעורר את כל אלו שבידם לשנות את המצב,

— אינני יודע אם צריכים להמתין עד שימסרו את הדברים בשמי; זהו ענין הפשוט שמופיע לא רק ב"שולחן-ערוך", אלא גם ב"קיצור שו"ע", ובכל ספר שיעיינו בו,

כי, כל ספר מתחיל באות אל"ף, וידוע הביאור של רבינו הזקן⁹⁴ בנוגע לציור אות אל"ף, שיש בה נקודה (יו"ד) מלמעלה ונקודה (יו"ד) מלמטה ושניהם מתחברים ע"י וא"ו המחבר — שהיו"ד שלמטה מורה על מציאותו של יהודי שהוא למטה, היו"ד שלמעלה מורה על הקב"ה שהוא למעלה, והוא"ו המחבר מורה על ההנהגה שמחברת את שני הקצוות, מן הקצה אל הקצה, היינו, שיהודי מתנהג באופן שמחבר אותו עם הקב"ה להיות "כולא חד".

ולפעול ענין זה — הוא התפקיד לא רק של אלו שמלמדים בגן-ילדים (שזהו דבר הפשוט שהי' בכל המקומות ובכל הזמנים), ולא רק של אלו המלמדים בחדרים ותלמודי-תורה, ואפילו לא רק של אלו שמלמדים בישיבות קטנות, אלא גם של הרמ"ם בישיבות גדולות, ואפילו בהכתות היותר גבוהות!

כבר עבר הזמן שהמלמדים וכו' מרמים את עצמם נכידוע פתגם אדמו"ר מהר"ש⁹⁵: את הקב"ה בודאי לא מרמים, וגם אנשים לא מרמים; מרמים רק את עצמם] לומר "אני את נפשי הצלתי": משלמים לי עבור כך וכך שעות, והנני ממלא בשלימות את מכסת השעות בהלימוד עם התלמידים, ויותר מזה לא נדרש ממני!

מענה זה (שהוא ממלא את מכסת השעות) אינו שייך להדיון עם בעל הטענה שטוען נגדו; הוא מתדיין עם ראובן, בה בשעה שמי שטוען

93) ראה גם תו"מ ח"ז ס"ע 280. וש"נ.

94) אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ב ע' תצא 77. וש"נ.

95) ראה סה"ש תשי"א ע' 100. לעיל ע' נעתק ב"היום יום" ח אדר א).

נגדו הוא שמעון! ובנדודי, בעל הטענה הוא (לא הנהלת הישיבה שמשלמת לו עבור שעות הלימוד, אלא) התלמיד שהוריו שולחים אותו לישיבה מתוך תקווה שיחזור מהישיבה בתור "מציאות" של קדושה, ולא דבר חרב, שכל שפעולתו היא היפך התורה והמצוה רח"ל.

ולכן, בכל מוסד ומוסד ובכל כתיב וכתה, מבלי הבט על "תכנית הלימודים" — אם רוצים שיגדלו תלמידים שלא יקדיחו רח"ל תבשילם ברבים⁹⁶, שאז נעשה מעמד ומצב ד"תלמיד שגלה" ובמילא "מגלין רבו עמו"⁹⁷ — יש להשגיח ולבחון אם התלמיד יודע אודות יסודי היהדות,

ויתירה מזה — אם הוא יודע בפשטות בהנוגע לפועל⁹⁸: דיני ברכת הנהנין, דיני הפסק בתפלה, דיני טלית קטן, דיני מוקצה בשבת, וכיו"ב כל פרטי הדינים שנתבארו בקיצור שו"ע,

אשר, בעונותינו הרבים, הנה כאשר רק לומדים לקרוא ללא נקודות... מניחים הצדה את ה"קיצור שו"ע", כיון שזהו ספר שמיועד עבור "עמיהא רציים"... ואילו הוא, לא מתאים לו ללמוד בספר שרמת הפלפולים שבו היא פחותה מזו שב"קצות החושן" או "כרתי ופלתי", או כל-הפחות לתרץ קושיא של "שער המלך" וכיו"ב.

יז. ומכיון דאתינן להכי — יש להעיר על ענין נוסף:

גם כאשר סדר הלימוד הוא באופן ד"יגדיל תורה ויאדיר"⁹⁹, היו יכולים ללמוד ענינים הקשורים גם עם הלכה למעשה.

אך בדור האחרון, ובפרט בישיבות שבמדינה זו — אם ימשך סדר הלימוד כפי שהוא עתה, הרי כעבור משך זמן, כמה שנים, לא ימצא — רח"ל — "רב" שיוכל לפסוק שאלה...

— מלבד בעניני נחלות שלומדים ב"חושן משפט", או בעניני "נזיקין", באם יפנו אליו פעם לצורך "דין תורה"... —

שכן, לימוד שולחן ערוך חלק אורח חיים, הרי זה ענין הנלמד במסגרת השיעורים ב"משנה ברורה" ו"מוסר"... שלפעמים משתתף בהם ולפעמים לא; וכאשר מדובר אודות דיני מוקצה בשבת, שאין זה לימוד הקשור עם פלפולים, קושיות ותירוצים, אלא לידע בפשטות מה מותר

96) ראה ברכות יז, ריש ע"ב. סנהדרין קג, 98) ראה גם לעיל ס"ע 85 ואילך. וש"נ. סע"א. 99) ישע"י מב, כא. וראה חולין סו, ב. 97) מכות יו"ד, א. רמב"ם הל' רוצח וש"נ. ושמירת נפש רפ"ז.

לטלטל ומה אסור לטלטל — חושב לעצמו: למאי נפק"מ?! הרי "לא יאונה לצדיק כל און"¹⁰⁰, וא"כ, יתקשר עם הקב"ה בתור צדיק גמור, ואז ישמור עליו הקב"ה שלא ישל בענינים שיהודי יכול להכשל בהם!...

לדאבוננו, סדר הלימוד הוא באופן שיכולים לערוך דרשה ע"ד הפלפול, יכולים אפילו ללמוד סוגיא ע"ד ההגיון וההסברה, ואם יצליחו השי"ת יהי זה מתאים לאמיתתה של תורה; אבל אין זה מועיל בשעה שצריכים "רב" שישב על שאלה בורה-דעה או באורח-חיים מבלי לטעות, ולא רק כדי להשיב על שאלות של אחרים, אלא גם בנוגע לעצמו, לידע כיצד להתנהג בביתו, לא רק בנוגע לענינים של עשה ולא, אלא אפילו בנוגע לענינים של כרת רח"ל, כמו בענינים הקשורים עם דיני טהרת המשפחה.

ישנם גדולים בתורה — גדולים אמיתיים — שאינם יודעים דין בכרכות הנהגין, בהלכות שבת, בכשרות ובטהרת המשפחה.

הם יודעים את הסוגיא במסכת שבועות¹⁰¹ אודות "פירש" באופן כזה או באופן כזה, אבל כאשר מדובר אודות ענינים של ריחוק, ענין של כתם ומראה וכו' — הרי זה אמנם ענין של "שגגת תלמוד", שמעולם לא למדום ובמילא אינם יודעים אודותם, אבל "שגגת תלמוד עולה זדון"¹⁰².

— מכיר אני אברך ירא ושלם באמת, בעל ראש טוב, שלמד בשיבות גדולות (ולא הלך ל"קאָלעדזש" "כדבעי למהוי"...) רק כדי לצאת י"ח), ורוצה באמת לקיים רצון הבורא בחיי היום-יומיים, וכאשר נתעוררה אצלו שאלה — התפלפל בדברי הרמב"ם ופסק באופן אחר ממה שפסק הבית-יוסף בשולחן-ערוך!...

היסוד להפס"ד של הב"י הרי הוא בדברי הרמב"ם, וכיון שהוא תירץ את הרמב"ם באופן אחר, לכן פסק כפי שנראה לו, בניגוד להפס"ד של הב"י בשו"ע (שאינן מי שחולק על זה, לא הרמ"א, ולא האחרונים ואחרונים האחרונים), ועל יסוד זה עשה מעשה בפועל והוציא שם שמים — כפי שנראה לו, ולא כפי שפסק הב"י בשו"ע.

האברך הנ"ל ידע לכל-הפחות מ"ש בשו"ע, אלא שהוא פסק באופן אחר מ"ש בשו"ע, ובימינו אלה הרי זו "דרגא"..., כי, ברובא דרובא (ואולי עוד יותר מזה), לא לומדים כלל הלכה למעשה, כיון שיש רק

(102) אבות פ"ד מי"ג.

(100) משלי יב, כא.

(101) יח, א.

שעות ספורות ללמוד לימודי קודש, ובמשך שעות אלו צריך להראות "קונץ" – לגדל ולהעמיד "גאון", שבמשך הזמן יוכל לשמש "רשכבה"ג" ("רבן של כל בני הגולה")... ובמילא יעמוד במדריגה נעלית יותר גם מה"מלמד",

ויתירה מזה – כפי שמצינו בתוספתא בעדיות¹⁰³ (לפי גירסא אחת¹⁰⁴, וכן הובא באגרת ר' שרירא גאון¹⁰⁵) ש"מי שיש לו תלמידים ולתלמידיו תלמידים קורין אותו רבי, נשתבחו תלמידיו קורין אותו רבן, נשתבחו אלו ואלו קורין אותו בשמו" – "גדול מרבן שמו", דכיון שכל תואר שיאמרו עליו אינו מספיק עבורו, אין לתארו בשום תואר, "לו דומי' תהלה"... כי אם לקרותו בשמו!

ובאופן כזה – נשכחת ההלכה למעשה בפועל, ומה שנוגע בעיקר הוא לא כ"כ ידיעת ההלכה כמו המעשה בפועל, שכן, כאשר לא יודעים את ההלכה, לא יתכן שלא יכשלו רח"ל במעשה בפועל, הן בנוגע לחסרון בענין של עשה, והן לעבור על ענין של לא תעשה.

יח. ולכן, אי יישר חילי בכל מקום שדברי מגיעים, הייתי מבקש לתקן ב' ענינים הנ"ל.

– באמת הרי מי אני ומה אני, אבל אין נפק"מ בדבר. הרמב"ם [בעולם הישיבות¹⁰⁶ צריכים לומר כל דבר בשם הרמב"ם... פוסק¹⁰⁷ ש"קבל את האמת ממי שאמרו", וכפי שמוסיף שאם הדבר הוא אמיתי יש לקבלו אפילו מגוי, להבדיל! – לא איכפת לי אם לא יקבלו את דברי, העיקר הוא שיתבוננו בהמצב כמו שהוא, ויסיקו את המסקנא הנדרשת.

לכל לראש – הכרח גמור שבכל מוסדות חינוך ילמדו עיקרי היהדות עם כל הילדים, מן הקטן ביותר עד הגדול ביותר,

וכאמור לעיל (ס"ט) שצריכים "לבנות" את הילדים באופן שמקשרים אותם עם הקב"ה "כדרך אכילתן" ו"כדרך הנאתן", ואח"כ לעשות מהם ענין של קדושה ע"י מצוות מעשיות, ורק אח"כ יכולים לעשות מהם "מציאות" – "מציאות" של יהודי שהו"ע התומ"צ.

וכמו כן בהכרח להנהיג במוסדות חינוך לימוד הלכה למעשה – לכל-הפחות ע"י התלמידים בעצמם – לימוד ההלכות הנצרכות בחיי

(107) בהקדמה לשמונה פרקים שלו. וראה הל' קידוש החודש ספי"ז. וראה גם בהקדמת הרמ"א למחיר יין שלו. ועוד.

(103) בסופה.

(104) ערוך מערכת אביי.

(105) במהדורת לוי' – ריש ע' 126.

(106) ראה גם תו"מ ח"ו ע' 108.

היום-יומיים (כפי שמבאר אדמו"ר האמצעי בהקדמתו לשו"ע בענין לימוד השו"ע "לתועלת ידיעת דיני התורה, כפי המבואר בהלכות ת"ת"), שרובם הם בשו"ע "אורח-חיים", ומקצתם בשו"ע "יורה-דעה", ובמדה פחותה יותר בשו"ע "אבן-העזר" ו"חושן-משפט"; ולאחרי כן צריכים לבנות את התלמיד שיהי' לומד תורה ומחדש בתורה — שזהו אופן הלימוד "לאפשא לה"¹⁰⁸.

וכך, הנה בהכתות הגבוהות שמקדישים את הזמן ללימוד שענינו להגדיל תורה ולהאדירה — יעמידו "פוסקים" בישראל, דהיינו, בעלי הוראה, שיודעים לפסוק הלכה בפשטות בלי חכמות...

ושאר הענינים — מהיכי תיתי: אם יוכלו לקשר זאת עם ענין של הגיון והסברה — מה טוב, ואפילו אם יחסר בענין זה — ידע נאמנה שהוא עשה את רצונו של הקב"ה, בכך שפסק שאלה, ועל סמך זה עשה השואל מעשה באופן שחל בו אלקות ונתגרש ממנו ענין החושך.

יט. אלא מאי, מה יהי' עם "גדולים בישראל", "רשכבה"גים", ומה יהי' עם "חידושי תורה"?

הרי זה ע"ד המסופר בירושלמי¹⁰⁹ אודות שני אמוראים שעברו סמוך לבנין מפואר, וא' אמר לחבירו: ראה איזה בית-כנסת ובית-מדרש מפואר, והשיב לו חבירו, שישנו פסוק¹¹⁰ "וישכח ישראל את עושהו ויבן היכלות", היינו, שיכולים לבנות היכלות, בנינים מפוארים לשם ולתהלה, ואעפ"כ יהי' זה באופן ד"וישכח ישראל את עושהו"...

וע"ד המגיפה רח"ל שבמדינה זו, שמשקיעים מאות אלפי דולרים בבניני מרכזים ("סענטערס")¹¹¹, ולא מבטיחים שיוכלו לשלם ל"מלמד" את הדולרים האחדים שמגיעים לו כדי שיוכל ללמוד עם עוד עשרה ילדים... מוטב הי' להשקיע בכל הענינים החיוניים שאפשר להשיגם בפחות כסף — אע"פ שבאופן כזה היו צריכים ללמוד ולהתפלל בבנין שיהי' עשוי לא משיש, ואפילו לא מלבנים, אלא מעץ פשוט!

וכן הוא בנדו"ד: מהי התועלת בה"גאונים", "מחדשי חידושים", וכל שאר הענינים שברקיע השביעי — בה בשעה שלמטה בחיי היום-יומיים לא יהי' יהודי פשוט, ילד וילדה, שיכירו בערך התורה והמצוה, שענין זה יכול להיות רק באופן שיכירו תחילה בנותן התורה ומצוה המצוה.

(108) זח"א יב, ב. הובא בתו"א מקץ לט, (110) הושע ח, יד.
 ד. (111) ראה גם שיחת י"ט כסלו סכ"ז.
 (109) שקלים ספ"ה. ואילך (לעיל ע' 147 ואילך).

במצב כזה — הרי זה בנין על יסודות שוא, כיון שלא הכינו את התלמידים להיות במעמד ומצב שיהיו חפצים לשמוע חידוש של גאון בתורה, ולא הכינו שתהי' "קרקפתא דמנח תפילין" שהתורה תהי' נקלטת במוחו הגשמי.

כאשר רוצים שתהי' תפיסת מקום לה"גאון", ויהי' לו לפני מי לומר "שיעור", וה"מחדש בתורה" יהי' לו לפני מי להתגאות בנתינת ספרו או באמירת חידושיו, והלה יספוק כפיו ויכריז: אילו לא באתי אלא לשמוע דבר זה דיי — יש להבטיח תחילה שההורים ישמרו טהרת המשפחה (ובשביל זה יש צורך באזהרה ותעמולה אודות ההכרח שבדבר), ואח"כ יש להשתדל שהילדים יהיו נימולים ע"פ דין תורה, ויקבלו חינוך הכשר, טלית-קטן, פיאות, מאכלים כשרים וכל שאר הענינים, ואז יכולים לקוות שיהיו "אלף בני אדם נכנסין למקרא כו' יוצא מהם אחד להוראה"¹¹².

אבל לבנות "רקיע השביעי" בה בשעה שאין הענין ד"אגודתו על ארץ יסדה"¹¹³ — הרי זה ענין שאין לו קיום. כבר הי' לעולמים, ורואים את התוצאה מזה רח"ל.

משא"כ לאורך גיסא, כאשר מתחילים מלמטה למעלה (כפי שנראה לעיני בשר), מענינים פשוטים — ללמוד עמו תוכן הי"ג "אני מאמין", ולהסביר לו שהקב"ה הוא בעה"ב בשלימות באמריקא,

— זהו אמנם "רעפובליק", ובלי ה"קאָנגרעס" (בית-המחוקקים) "לא ירים איש את ידו ואת רגלו"¹¹⁴, אבל צריכים לדעת שהבעה"ב היחידים בכל העולם כולו, ו"יוניטעד-סטייטס" (ארצות-הברית) בכלל זה, הוא: אבינו שבשמים, והקשר עמו הוא ע"י לימוד התורה וקיום המצוות בחיי היום-יומיים בפועל ממש, שכן, גם מי שמחדש בתורה, אם חסרה אצלו העשי' בפועל, אזי "נוח לו שנתהפכה שלייתו כו"¹¹⁵,

הנה כאשר מחדירים אצל הילדים את ההכרה שמציאותו של יהודי אינה אלא אלקות, תורה ומצוות, והתורה משנה את טבעיות ומציאות העולם, כדאיתא בירושלמי¹¹⁶ על הפסוק¹¹⁷ "לא-ל גומר עלי" — אזי יכולים לילך מדריגה אחת קדימה וללמוד עמהם גמרא, ועד להפירוש היותר עמוק ב"גמרא", דקאי על פלפולה של תורה, ואז יכולים גם להגיע להגדיל

115) ירושלמי ברכות פ"א ה"ה. הובא בלקו"ת שבעה ערה 85.
116) כתובות פ"א ה"ב. וש"נ.
117) תהלים נו, ג.

112) קה"ר פ"ז, כח.
113) עמוס ט, ו.
114) מקץ מא, מד.

תורה ולהאדירה, שיגדלו גאונים ומחדשי חידושים, לשם ולתפארת (לא בקו ההפכי רח"ל), שהתורה תהי' שמחה בהם והם יהיו שמחים בתורה.

כ. כל האמור לעיל אינו ענין של "מוסר", ולא ענין של "דרשה", ואפילו לא ענין של "פלפול"...

כוונתי היחידה היא — אולי יתבוננו בכל הנ"ל וינהיגו בכל הכתות שבכל המוסדות לימוד של יהדות,

ובזה גופא — לא בענינים מופשטים ("פאָרשפיצטע ענינים"), שבהם צריכים לפצל שערה לשתיים, אלא לספר להם אודות הענין של השגחה פרטית, היינו, שהקב"ה משגיח עליו בכל פרט ופרט: בכל שעה ובכל רגע, גם בשעת אכילתו ושתיתו — עומד הקב"ה ומביט ובוחר מעשיו והנהגתו, וכיו"ב,

ואם רצונו הצלחה ברוחניות, או אפילו בגשמיות — יש לו "צינור" אחד ויחיד: להתקשר עם הקב"ה,

וכיצד מתקשרים עם הקב"ה — כאשר על כל צעד ושעל ישאל את עצמו: מה כתוב בשולחן-ערוך או קיצור שו"ע, כיצד עלי להתנהג, האם עלי לעשות באופן כך או באופן כך.

ולאחרי כן יכולים ללמוד עמהם תורה, ולימוד התורה יהי' בהצלחה, ויעמידו "דור ישרים יבורך"¹¹⁸ — "ושננתם לבניך אלו התלמידים"¹¹⁹.

וכאשר נצא לקבל פני משיח — נלך "בנערנו גו' בבנינו ובבנותינו"¹²⁰, וכל מלמד יוכל לומר: "ראו גידולים שגידלתי".

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון ג' התנועות — דהבעש"ט, המגיד ואדמו"ר הזקן].

* * *

כא. אחד מהענינים החמורים בתורה הוא — הסגת גבול, שעל זה נאמרו ב' לשונות: "אשר גבלו ראשונים"¹²¹, וכן "גבול עולם"¹²².

ישנו הענין דהסגת גבול כפשוטו, בנוגע לשדה או בית. אמנם, שורש הענין דהסגת גבול כפשוטו הוא — הענין דהסגת גבול ברוחניות. וכללות הענין בזה — שמערבים חול עם קודש וקודש עם חול

(121) פ' שופטים יט, יד.

(122) משלי כב, כח. כג, י"ד.

(118) שם קיב, ב.

(119) ואתחנן ו, ז ובספרי ופרש"י עה"פ.

(120) בא יו"ד, ט.

שלא במקום הרצוי, שעי"ז יכולה לבוא מציאות של קיום וחיות דהיפך הקדושה, שזהו"ע דברים האסורים.

והיינו, שכללות ענין החיים הוא מקדושה, כמארז"ל¹²³ "עשרה נקראו חיים", שכולם נלקחים מקדושה. ומה שישנה מציאות אחרת [דאף שמציאות זו היא מהעדר הרצון, אבל בכל אופן ישנו ענינם ופעולותיהם], הרי זה מפני "שנוטל מזה ונותן לזה"¹²⁴.

ובכללות הרי זה הענין דהסגת גבול — שמזיזים את הגבול שמסמן שכאן נגמר ענין החול, וחודרים ("מ'רוקט זיך אַריין") אל הקודש ליטול משם בדרך גזילה, ועי"ז חודר חלק הטומאה והאיסור אל חלק החול ומקבל ממנו חיות.

וענינו בעבודת האדם — כדאיתא בספרי מוסר והובא בחסידות¹²⁵ שיש להזהר מאה שערים בחלק הרשות, כדי שלא ליכשל אפילו שער אחד בחלק האיסור.

ומזה מובן גם הטעם שחז"ל החמירו כ"כ בהענין דהסגת גבול¹²⁶.

כב. אמנם, ישנו ענין יוצא מן הכלל שבו לא שייך הענין דהסגת

גבול:

איתא בגמרא במסכת בבא בתרא¹²⁷ (וכן נפסק הלכה למעשה¹²⁸) ש"במקרי דרדקי לא מצי מעכב" (לבר מבואה מללמד גם הוא התינוקות שמתוך כך יזהרו באומנותן), דאע"פ שכאשר מדובר אודות ענין של מסחר אסור הדבר משום הסגת גבול, מ"מ, כאשר מדובר אודות לימוד התורה הרי זה מותר, ואדרבה: "קנאת סופרים תרבה חכמה", היינו, שעי"ז ניתוסף חכמת התורה בעולם.

ומכאן רואים עד כמה נוגע לימוד תינוקות של בית רבן — שענין

זה מבטל את האיסור דהסגת גבול!

כג. והנה, כאשר הרמב"ם מביא דין הנ"ל, ומבאר את הטעם מדוע

אין בזה ענין של הסגת גבול, ואדרבה, זהו ענין של מצוה — כותב¹²⁹:

ע' 253. תר"מ ח"ח ע' 139.

126 (ראה אנציק' תלמודית בערכו. וש"נ.

127) כא, סע"ב (ובפרש"י).

128) רמב"ם ה' ת"ת ספ"ב. ה' שכנים

פ"ו הי"ב. טושו"ע יו"ד סרמ"ה סכ"ב. חו"מ סק"ט ס"ג.

129) ה' ת"ת שם.

123) אבות דר"נ שבהערה 92.

124) לשון חז"ל — סנהדרין ז, סע"א.

125) פלא יועץ (לר"א פאפור) ערך תוספת

שבת. וראה חובת הלבבות שער התשובה פ"ה.

הובא בראשית חכמה שער הקדושה בתחלתו

(הובא בקונטרס "חנוך לנער" ס"ע 41).

וברפ"טו. של"ה עד, ריש ע"ב. שעג, א.

אוה"ח פינחס כו, כג. וראה גם לקו"ש ח"א

"שנאמר⁹⁹ ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר" (אע"פ שבגמרא לא הובא פסוק זה)¹³⁰.

ואילו בגמרא מצינו פסוק זה בקצה השני לגמרי¹³¹:

ובהקדמה — שענינה של תורה בכללותה הוא לשון הוראה, כדאיתא בזהר¹³² בפירוש "תורה", שזהו"ע "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה"¹³³. ולכאורה, עפ"ז צריך להיות כל ענין של תורה קשור עם ענין של מעשה, היינו, שיהי' חילוק למעשה — "מאי בנייהו" — בין אופן לימוד זה למשנהו.

ואעפ"כ מצינו אופן בלימוד התורה שלא נוגע למעשה בפועל — כדאיתא בגמרא במסכת חולין¹³⁴ בנוגע לדגים שנאמרו בהם שני סימנים, סנפיר וקשקשת, דכיון ש"כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר כו", א"כ, "ליכתוב רחמנא קשקשת ולא ליכתוב סנפיר", ומשני, "יגדיל תורה ויאדיר".

כלומר: בכלל יש בתורה ההקדמה ללימוד התורה, שבכללותה הו"ע לימוד האל"ף-בי"ת, לימוד "עבְרִי", וכל שאר ההכנות. ולאחרי זה ישנו עיקר התורה — "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה", ללמוד על מנת ללמד לשמור לעשות ולקיים;

אמנם, ישנו גם ענין בתורה שאין בו נפק"מ בנוגע למעשה לפועל, אלא שעל ידו ניתוסף בתורה ענין של הגדלה והאדרה: "יגדיל" — הוספה בכמות, "ויאדיר" — הוספה באיכות.

וענין זה הוא העילוי היותר גדול בתורה — כפי שהתורה קדמה לעולם, שאין לה שייכות כלל לעולם, שלכן היא למעלה אפילו מהענין של מצוות מעשיות — תורה כשלעצמה, באופן של הגדלה והאדרה.

ועל זה אומר הרמב"ם, שהעילוי ד"יגדיל תורה ויאדיר" הוא לא רק כפי שהתורה היא בעומק רוס, למעלה מעולמות לגמרי, אלא עילוי זה עצמו ישנו גם בעומק תחת — בהלימוד עם תינוקות של בית רבן!

כד. והענין בזה:

בנוגע להתחלת הלימוד עם תינוקות של בית רבן אל"ף בי"ת,

(130) ראה לקו"ש ח"ו ע' 299 ואילך. ע' רח; ריש ע' רנד).

(132) ראה זח"ג נג, ב. וש"נ.

(131) ראה גם לקו"ש ח"ב ע' 306 ואילך. קידושין מ, ב. וש"נ.

(134) שבעה ע"ה 99. מכתב ח' טבת; כ"ב טבת שנה זו (אג"ק ח"י

התחלת הנהגת היהדות — איתא בספרי¹³⁵ "כשהתינוק מתחיל לדבר אביו .. מלמדו תורה" ומבואר בגמרא¹³⁶ "תורה מאי היא .. תורה¹³⁷ צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב";

בלימוד זה אינו מחדש לו כלל ענינים למעשה, אלא רק אומר לו שידע שהתורה ניתנת לו ישירות ממושה רבינו, ובאופן של ירושה,

והרי כדי לקבל ירושה צריכה להיות רק מציאותו של היורש. בענין זה לא נוגע חכמתו וכשרונותיו, ואפילו לא נוגע אם הוא שלם או בעל-מום רח"ל; כיון שהוא רק נולד וחי, יורש הוא את כל הענינים שבאים בירושה.

ענין זה לא מצינו בשאר הקנינים, לא במכירה, ואפילו לא במתנה, שהרי גם במתנה אמרו חז"ל¹³⁸ "אי לאו דעביד לי' נייחא לנפשי' לא הוה יחיב לי' מתנתא", והיינו, שמקבל המתנה צריך להיות בגדר ד"עביד לי' נייחא לנפשי"; משא"כ בירושה — מקבל הוא "הון עתק שלא עמל בו" (כלשון אדמו"ר הזקן בתניא¹³⁹) מבלי הבט לגמרי מי הוא המקבל, אם הוא רק קשור עם עצם המוריש.

ובאופן כזה היא ה"תורה (ש)צוה לנו משה" — שניתנת בירושה ("מורשה") לכאור"א מ"קהלת יעקב".

וענין זה מתחילים להשריש אצל התינוק משעה שמתחיל לדבר — מהרגע שנכנס לכלל מין המדבר (שזוהי מעלת האדם לגבי בעל-חי).

ובעומק יותר — שהלימוד עם תינוקות של בית רבן שמתחילים ללמדם אל"ף ביי"ת הוא באופן שמבטל ומסיר את כל הגבולים (גם בגשם), ומבטל את כל הענינים של הגדרות והגבלות של כל סדר ההשתלשלות, ונמשך ממקום שלמעלה ממצוות מעשיות ולמעלה מהתורה — כמבואר בכ"מ מ"ש במדרש⁴⁵ שמחשבתן של ישראל קדמה אפילו לתורה, שהרי בתורה נאמר צו את בני ישראל דבר אל בני ישראל.

ולכן יכולים לפעול את הענין ד"יגדיל תורה ויאדיר" — לא רק ע"י לימודים נעלים ביותר, אלא גם ע"י העבודה דלימוד עם תינוקות של בית רבן.

ודוקא עי"ז נעשה קיום העולם — כדאיתא בגמרא¹⁴⁰ "אין העולם

(138) ראה מגילה כו, ב. גיטין נ, ב. ב"מ טז, א. ב"ב קנו, א.
(139) פל"ג (מב, ריש ע"ב).
(140) שבת קיט, ב.

(135) עקב יא, יט.
(136) סוכה מב, א.
(137) ברכה לג, ד.

מתקיים אלא בשביל הבל תינוקות של בית רבן, א"ל רב פפא לאביי דידי ודידך מאי, א"ל אינו דומה הבל שיש בו חטא להבל שאין בו חטא", היינו, שדוקא בשביל הבל תינוקות של בית רבן שאין בו חטא מתקיים העולם, כל העולמות כולם, מעומק תחת עד עומק רום.

כה. וענין זה מהוה הוראה בפרט וביחוד עתה:

אין להתיירא מכך שלפתע דורשים ממנו לעסוק בלימוד ענינים פשוטים, אשר ביחס אליו הרי זה בגדר של אל"ף ב"ת או אפילו למטה מזה, בה בשעה שהענין שנוגע לו הוא להתעלות ולשגשג בלימוד התורה — כי, הענין ד"יגדיל תורה ויאדיר" יכול להיות בהלימודים הנעלים ביותר, וכמו כן יכול להיות הענין ד"יגדיל תורה ויאדיר" אפילו בענין הקשור עם תינוקות של בית רבן, ולא עוד אלא שבשניהם ישנו הענין ד"יגדיל תורה ויאדיר" באותו אופן.

— כאשר חז"ל אומרים¹⁴¹ "אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים", הרי אף שבשניהם נאמר "ריח ניחוח לה"¹⁴², מ"מ, ישנו חילוק בין קרבן זה לקרבן זה בנוגע להמקום שבו מקריבים הקרבן ומזים הדם¹⁴³; משא"כ בנדו"ד, אותו פסוק "יגדיל תורה ויאדיר" קאי על שני הענינים: הן על הלימוד עם תינוקות של בית רבן, והן על לימוד התורה באופן היותר נעלה.

אלא שענין זה תלוי בצורך השעה ובהזמן שבו העמידה אותו ההשגחה פרטית, ובהתאם לכך ניתנו לו כל האפשרויות שלפי המעמד ומצב יוכל להגיע להעילוי ד"יגדיל תורה ויאדיר".

והיינו, שגם כאשר אין לו מסביבו "גדולי תורה", וגם הוא בעצמו אינו עדיין "גדול בתורה" — מניחים אותו להגיע להגילוי ד"יגדיל תורה ויאדיר", אם רק יעשה את הענין שצריך לעשותו בשלימות.

וע"ד מ"ש בתו"א¹⁴⁴ ש"מי שדי לו בפרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית .. כיון שאי אפשר לו ועוסק כל מה שאפשר לו, ישלים לו הקב"ה (לעת"ל) .. מה שצריך כו".

ועד"ז נפסק בהלכות ת"ת¹⁴⁵ בנוגע להשוכח תלמודו — ש"זאת השכחה היא העולה למעלה עד כסא הכבוד .. אך לא למעלה מהכסא,

בתחלתה.

(141) מנחות בסופה.

(144) מג"א צח, ג.

(142) ויקרא א, ט. שם, יז.

(145) לאדה"ז — פ"ב סה"י.

(143) ראה זבחים רפ"ה. שם סד, ב. קנים

כמ"ש¹⁴⁶ כי אין שכחה לפני כסא כבודך", וא"כ בנוגע לעצם הנשמה שהיא למעלה מכסא הכבוד, אין ענין של שכחה, אלא הכל קיים ועומד לעד, ובמילא יש לו את כל הענינים בכמות, וגם את כל הענינים באיכות, כך שביכולתו להגיע להעילוי ד"יגדיל תורה ויאדיר".
 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן הניגון "צמאה לך נפשי", והניגון "קול ביער"].

* * *

כו. ישנו סיפור שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר (ולאח"ז גם נדפס¹⁴⁷) אודות אדמו"ר הזקן, בעל התניא, שקרא לנכדו (בנו של אדמו"ר האמצעי) מיד לאחרי חתונתו [בזמנים ההם הי' המנהג לערוך את החתונה בגיל צעיר, כך שהחתן הי' אז זמן קצר לאחרי בר-מצוה] — שאז היו לו בגדים חדשים שקיבל לקראת החתונה, וביניהם גם מעיל-פרווה לימות החורף, שחלקו הי' עשוי מעור, כך שלגבי זמנים ההם הי' זה לבוש יקר ויפה — ואמר לו, שאם יקרע ויסיר מה"קאָטינקע"¹⁴⁸ את החלק שבו תלוי היופי ועיקר החשיבות של הבגד, אזי מבטיח לו: "אתי עמי במחיצתי".

ושאל הנכד, האם ענין זה צריך להיות באמיתיות, בפנימיות, כלומר, האם מספיק לעשות זאת רק בגלל שזקנו, רבינו הזקן, צוה עליו לעשות כן, או שרוצה לפעול אצלו שיעשה זאת מצד עצמו (דאל"כ הי' יכול לצוות עליו לעשות כן).

כנראה שבדרגא כזו — שיעשה זאת מצד עצמו — לא אחז עדיין, ולכן נשאר כמו שהי' ("אָזוי איז דאָס געבליבן").

ולאחרי כן, הנה בסוף ימיו ישב כמה שנים בהאדיטש, ששם נמצא ה"אווהל" של רבינו הזקן, כדי לכפר על ענין זה — למה מלכתחילה לא הונח אצלו בפנימיות לקרוע את ה"קאָטינקע"...

כז. כאשר כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר סיפור זה, הוסיף והסביר את הטעם שענין זה הי' בעל-חשיבות כל כך עד שבשביל זה הבטיח לו רבינו הזקן "אתי עמי במחיצתי", שזוהי אחת ההבטחות והמתנות הגדולות ביותר שיכולים ליתן.

146) ברכות לב, א. ועוד. ע' 155. וש"נ.
 147) לקו"ד ח"א טו, א. וראה תו"מ ח"ה = בגד עליון. 148)

וההסברה היא — לפי שבאותו מקום, מחוז או מדינה, שבו דר רבינו הזקן, נעשה מנהג שיהודים התחילו להתהדר ("פוצן זיך") בלבושים כמנהג אומות העולם.

וכאשר ראה רבינו הזקן שזוהי קליפה חדשה בענין התאווה, שעומדת עתה בתקפה — החליט שצריכים לשברה ולבטלה עוד בהתחלתה, לפני שתוסיף להתפשט כו'.

והרי שבירת התאווה צריכה להיות אצל אלו השייכים לתאווה זו, ובנדו"ד הרי זה קשור בכללות עם ימי הנערות, ובפרט תיכף לאחרי הנישואין, שאז ישנו הרצון "אויספיינען זיך" ... וע"פ תורה יש מקום לענין התכשיטים כו'.

וכיון שהענין דשבירת התאווה בהיותה בתקפה ובמקומה הי' נוגע לו ביותר — הי' מוכן להבטיח בשביל זה "אתי עמי במחיצתי" ...! ומזה מובן, שכאשר רואים שישנו מקום מיוחד או זמן מיוחד שבו להוטים אחר ענין מיוחד שאין לזה מקום ע"פ תורה — הנה אם פועלים שבירה בהדבר, הרי זה יכול להיות נוגע בכו"כ ענינים, ולכו"כ שנים וזמנים.

כח. בנוגע למדינה זו — הנה אחד הענינים שאינם כדבעי ("ניט אויסגעהאלטן") הוא:

בטרם ידע הנער קרוא וכתוב, עוד לפני ששייך לאיזה ענין, מתחילים מיד לחשוב ולדאוג אודות "תכלית"¹⁴⁹, ובזה גופא — דוקא ע"י הכנה שתהי' מקובלת ע"פ חשבון של מוח גשמי, שמצד זה נראה שחלק חשוב מזמנו צריכים למסור עבור ענינים חיצוניים, לימודי חול, והנהגות בדרכים שמנתקות אותו מהנהגות התורה ומטביעות אותו ב"הנחות העולם", שכן, ע"פ החשבון של נפש הבהמית, ובפרט בהיותה מוטעית מצד השיקוע בענינים גשמיים וחומריים, נראה, שזוהי הדרך היחידה שעל ידה אפשר להבטיח עבור הילד "תכלית" לימים יבואו, כשיצטרך להיות עומד על רגליו הוא.

והרי דבר פשוט הוא שע"פ תורה אין לזה מקום — שהרי המשנה פוסקת¹⁵⁰ "בן עשרים לדרוף", היינו, שהזמן שבו צריכים לדרוף אחר עניני פרנסה הוא "בן עשרים", ובמילא, ההכנה המתאמת לזה צריכה להיות רק זמן קצר לפני¹⁵¹;

150) אבות ספ"ה.

149) ראה גם לעיל ע' 157. וש"נ.

ואילו "כשמתחיל לדבר" — צריכים ללמדו "תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב", היינו, שזוהי ירושה שאין לה הפסק¹⁵¹, שלכן נמשכת היא לכל הדורות שיבואו, עד ביאת משיח, ואפילו לאחרי כן יהי' הענין דקבלת התורה באופן של ירושה; ולאחרי כן ישנו הסדר ד"בן חמש שנים למקרא"¹⁵⁰, ולאח"ז גם למשנה ולגמרא.

ואעפ"כ נהגו במדינה זו, שמגיל רך ביותר לוקחים כמה וכמה שעות מלימודי קודש¹⁵², ולאחרי כן נעשה ענין זה הרגל אצל הנער והנערה¹⁵³ — בה בשעה שאפילו כאשר מתבגרים ומתחילים להבין ולחשוב על-דבר פרנסה, הרי זה כדברי הגמרא¹⁵⁴ "ש"אין אדם יודע במה משתכר", ויתירה מזה, כפי שמדגיש רבינו הזקן¹⁵⁵ שענין הפרנסה נזכר בגמרא (בין השבעה דברים שאין אדם יודע) יחד עם ענין ה"קץ" דביאת המשיח... שניהם הם באותו העלם... ללא ידיעה וללא אפשרות לסדר את החשבונות.

ומצד גישה זו מובן שאין מקום כלל להתחיל להכין "תכלית" מגיל קטנות על ידי לימודי חול — שכן, דבר ברור שזמן זה גוזלים ממנו מלימודי קודש, עליהם נאמר⁷² "כי הם חיינו ואורך ימינו", ואילו התועלת מלימודים הנ"ל היא בספק גדול ביותר, ובפרט ע"פ מ"ש¹⁵⁶ "לא לחכמים לחם"¹⁵³.

ומזה מובן, שאם היו יכולים לשבור ענין זה, ודוקא במדינה זו שמושקעים בענין זה שלא בערך יותר לגבי שאר מדינות כפי שהי' פעם ואפילו כיום — היתה זו שבירת ענין בלתי-רצוי כפי שהוא בתקפו ובחזקתו.

כט. וענין נוסף שבו מושקעים במדינה זו — ענין הפירסום¹⁵⁷: כל ענין שעושים — לא מבעי ענין גדול, אלא אפילו דבר קל, אימתי מקבלים בזה "געשמאק" — כאשר הדבר מתפרסם בקולי קולות! וכאשר מדובר אודות יהודי דתי — טוען הוא שכך צוה עליו

(155) תניא אגה"ק סכ"ב (קלד, א).

(156) קהלת ט, יא.

(157) ראה גם שיחת יו"ד שבט דאשתקד ס"ג ואילך; ש"פ ויקהל סי"א ואילך (תו"מ חי"א ס"ע 19 ואילך; ס"ע 108 ואילך).

(151) ב"ב קכט, ב. קלג, סע"א.

(152) ראה גם לעיל ס"ע 73 ואילך.

(153) ראה גם מכתב י"א מ"ח; ט"ו שבט;

כ"ה שבט שנה זו (אג"ק ח"י ס"ע נג; ע' שיט; ע' שמה).

(154) פסחים נד, ריש ע"ב.

הרשב"א... שהרי איתא בתשובות הרשב"א¹⁵⁸ "מצוה לפרסם עושי מצוה", וא"כ, מוכרח הוא לפרסם את עצמו, שהרי עשה מצוה, ולהיותו יהודי דתי מקיים הוא גם את ציווי הרשב"א, ומה גם שהרמ"א מביא זאת בהגהה בשו"ע¹⁵⁹. וכיון שהידור מצוה אין לו שיעור — הרי ככל שיגדל הפירסום, מהדר הוא יותר בהמצוה!

וגם בענין זה היתה תועלת אילו היו פועלים בו שבירה.

לכל לראש — היתה התועלת שהיו פועלים ענין של "אתכפיא", שהרי זה בניגוד לרצון האדם ("עס ווילט זיך אים — נעבעך — זייער ניט"), שכן, כאשר כבר עשה דבר טוב, ניחא לי' שהשני ידע מזה, ויאמר עליו: ראו כמה צנוע אדם זה, שאינו מספר אודות גדלותו...

— ברשימותיו של כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁶⁰ ישנו סיפור המעשה אודות כיתות של ענווים, שהי' עניו אחד שאמר שהעולם אינו יודע גודל ענוותנותו, שכן, אילו היו יודעים, היו מונים אותו לא בכת שלישית או בכת שני', אלא בכתה נעלית יותר של עניויות... אלא שהעולם אינו יודע גודל ענוותנותו, כיון שאינו יודע מדת גדלותו, וכיון שמעריכים את גדלותו במדה פחותה יותר, אזי גם העניויות היא קטנה יותר, אבל אילו היו יודעים את גדולתו לאמיתתה, אזי היו מבינים עד כמה גדולה עניויותו — לפי ערך גדולתו...

וא"כ, הרי זה דבר קשה לפעול בעצמו לעשות דבר טוב ללא פירסום.

ובפרט כאשר יש לדבר זה "אחיזה" גם בתורה — שהפירסום יביא לידי תועלת אצל השני, שיתקנא בו, ובמילא יהי' "תרבה חכמה", או תרבה כסף או תרבה ישות... אבל בכל אופן יתוסף מזה איזה ריבוי בעולם, וכיון שיכול להיות מזה ריבוי בדבר טוב, הרי בשביל זה כדאי ליקח סיכון של ישות וגאווה.

ל. כלפי מה הדברים אמורים?

ובכן: הי' דבר נכון ("עס וואָלט געווען אַ גלייכע זאַך") אילו היו יכולים לפעול על בחרים שיפרישו את עצמם מעניני העולם; אין כוונתי מאכילה ושתי', אלא מ"הנחות העולם" — שגם הם נכללים במ"ש כ"ק

160) ראה גם תו"מ שם ע' 67. וש"נ.

158) ח"א סתקפ"א.
159) יו"ד סרמ"ט סי"ג.

מו"ח אדמו"ר בהמאמר¹⁶¹: "שאינן בהם ממש" — שצריכים לחשוב אודות "תכלית".

אינני מדבר אודות נערים בני י"ג, י"ד או ט"ו שנה, שכן, בנוגע אליהם צריכים "לעבוד" עם ההורים שלהם;

כוונתי לאלו שכבר עומדים על רגליהם הם, והם כבר "פוסקים" בנוגע לעצמם — יפעלו עליהם שיפסיקו לחשוב אודות "תכלית": כיצד יפרנסו את בני ביתם לאחר שיצאו מהשיבה או מד' אמות של תורה בכלל, אלא ישקיעו את עצמם ("אריינווארפן זיך") בלימוד התורה ללא חשבונות וללא תכליתיים.

ואפילו אם קשה לפעול זאת על זמן ארוך ביותר — יפעלו זאת על עצמם לכל-הפחות למשך שנים אחדות.

וברור הדבר, שהקב"ה, שהוא "זן ומפרנס לכל"¹⁶¹ — גם אם לא יכינו עבורו דרך וצינור מן המוכן כדי לפרנס אותו, "יסתדר" ("וועט זיך אַיינקערן"), ואולי בטוב יותר... לספק לו פרנסתו ופרנסת בני ביתו, בזמן המתאים ובאופן המתאים, ע"י הצינור שלו (של הקב"ה).
במילים אחרות:

שימצאו בחורים מתנדבים שישבו וילמדו כל היום וכל הלילה — חוץ מהזמנים הדרושים לאכילה ושתי', שינה וטיול שהם לצורך בריאות הגוף, ובכל שאר הזמן — לא יחשבו "מה יאמרו הבריות", ולא יחשבו מה יאמרו הוריהם, ולא יחשבו אפילו מה יאמרו לעצמם כאשר תתעורר אצלם השאלה: כיצד יסתדרו לאחר זמן הלימודים.

שיהי' להם בטחון בהקב"ה שאצלו הכל מן המוכן, ואילו הוא צריך רק לעשות את הברכה, ובמילא, יתן לו הקב"ה את כל הענינים בה"כלים המוכנים" שיכין הוא (הקב"ה).

ובכל אופן, אלו שיקדישו שנים אחדות להקב"ה לבדו, ללא שיוור של חשבונות ותכליתיים, מבלי לשיר זמן עבור לימודים שיש בהם תכלית — תבוא עליהם ברכה.

ויש לבטוח בהקב"ה, שכיון שכתב בתורתו¹⁶² "אם בחוקתי תלכו" (וכדאיטא בספרא¹⁶³ "שתהיו" — לא רק לומדים תורה, אלא — עמלים בתורה") אזי "ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יכולה וגו'", וכל הברכות

161) ראה גם מכתב ד' טבת שנה זו
162) ר"פ בחוקותי.
163) הובא בפרש"י עה"פ.
אג"ק ח"י ע' קצז).

האמורות בפרשה בנוגע לכל המצטרך¹⁶⁴, ועד שיהיו "חטים ככליות" (כדאיתא בספרא¹⁶⁵), היינו, שכל הענינים יהיו בתוספת הצלחה, הרבה יותר ממה שהי' לולי הנהגה זו — הרי בודאי יקיים הקב"ה הבטחותיו.

לא. וכיון שכל דבר קשור עם הוצאות, שהרי צריכים ראשי-שיבה או משגיח, או משפיע בשביל לימוד החסידות, וכן ספרים ללמוד בהם, חדר ללון, ואכילה ושתי' — הרי זה דבר נכון שיתחילו מהיום לייסד עבור זה קרן מיוחד.

ובהמשך להאמור ע"ד הצורך לפעול שבירה במנהג העולם שבמדינה זו בנוגע להלימוד ללא מחשבה אודות תכלית, כדאי שההתנדבות עבור קרן זו תהי' גם באופן של שבירת מנהג המדינה — בנוגע לענין הפירסום, עי"ז שהנתינה תהי' ללא פירסום.

והיינו, שהנדבה שכל אחד יכול ליתן — יכול ליתנה בלי חתימתו, או בחתימתו, באופן שידעו או שלא ידעו מי הוא הנותן, ומה טוב — שלא ידעו; ובכל אופן, מה שאני יכול להבטיח — שלא ידפיסו אודותיו בעיתונים, לא יפרסמו תמונתו, לא ידפיסו ספר לזכרו, ולא יתנו לו תוארים של כבוד, כמו "טשערמאָן" (יושב-ראש), "טרעזשערער" (גבאי), "נשיא הכבוד", או איזה תואר שיהי' כמו "מנקה ארובות"... כך שהנתינה תהי' ללא ענינים של פירסום וכבוד בעניני עוה"ז.

ונקודת הענין — שכדי שבמדינה זו, שלהוטה אחר ענין הפירסום ולהוטה אחרי חשבונות של תכלית, יוכלו לייסד ענין של הסתמכות ובטחון על הקב"ה שהוא בלתי בעל תכלית, ולסמוך על הקב"ה שהוא יודע מחשבות, "ה' יראה ללבב"¹⁶⁶ — הרי ככל שיומעט הפירסום ויהי' יותר "סמוי מן העין", תשרה יותר ברכה¹⁶⁷ בנדבתו, ותשרה יותר ברכה בענינים שיתן הקב"ה לכל המסייעים והמשתתפים בזה, "מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה"¹⁶⁸, וכפי שכ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע הי' אומר: "הגדושה" (בגימ"ל)¹⁶⁹, כך שיהי' לא רק "די", אלא גם "והותר" (כפי שהיו אומרים ברוסיא: "מיט אַ וויערך" (בתוספת מלמעלה)).

לב. ובנוגע לפועל:

(164) ראה גם מכתב כ"ו שבט שנה זו (אג"ק ח"י ע' שנא).
 (165) נוסח ברכה הגי' דברהמ"ז.
 (166) ראה גם תו"מ ח"ה ע' 209.
 (167) ראה גם מכתב כ"ו שבט שנה זו.
 (168) שם. וראה כתובות קיא, ב.
 (169) שמואל-א טז, ז.

הבחורים שהם בעלי כשרון, או אלו שרוצים להקדיש ("אָפּגעבן") שנים אחדות ללימוד התורה ללא תכלית נומסתמא יסדרו זאת באופן שילמדו בישיבה, ובנוגע לזמנים הנוספים יסדרו כל מה שצריכים לסדר, ובכל אופן הרי זה ענינים חיצונים שיסודרון — הנה אלו שאוחזים בזה ("די וואָס האַלטן דערביי"), יודיעו לי על כך, בעל־פה או בכתב.

וכמו כן אלו שרוצים להשתתף במפעל זה — יכולים לשלוח את השתתפותם, אם באופן שיצינו את שמם כדי שידעו מיהו השולח, או לשלוח את הנדבה בפני עצמה, ואת השם בצירוף שם האם בפני עצמו (מבלי לציין את סכום הנדבה) — כדי להזכירו על הציון, וכ"ק מו"ח אדמו"ר ידע מעצמו את סכום הנדבה, ואין זה משנה ("מאַכט ניט אויס") אם אני לא אדע (דכיון שישלחו את הנדבה במעטפה בפני עצמה, הרי לא יהי חיוב לקשר זה בזה).

אם ישנו מי שעדיין לא אוחז בדרגא כזו, ורצונו לשלוח נדבתו דוקא באופן שידעו סכום נדבתו ופעולתו — בודאי שאף אחד לא ימנע ממנו, ח"ו, לעשות זאת באופן כזה; אבל, יותר "פנימיות" — יהי' כאשר יעשו זאת בהוספה האמורה, באופן שיהיו ב' ענינים בפני עצמם, כנ"ל.

והיינו, שכלפי מטה — ידעו רק אודות השתתפותו בהענין, וגם זה ידעו מה שפחות אנשים; יכול הוא להזכיר את עצמו על האוהל, ואם רצונו שאני אזכיר אותו — יכול לשלוח לי את שמו, ואאמין לו ("איך וועל אים גלויבן אויפן וואָרט") שהשתתף בענין זה; ואילו ההשתתפות עצמה — אם יכול ליתן באופן שאף אחד לא ידע, בודאי טוב, ואם אין ברירה, להיותו "עקשן", ורוצה ליתן דוקא באופן שידעו — יוותרו לו ("מ'וועט אים נאָכגעבן") בלית ברירה, אע"פ שלא באופן כזה הוא פנימיות הענין.

לג. ויעזור השי"ת — כיון שענין זה מתחיל ב"עת רצון", שזוהו יום ההילולא, שבו עולה נשמת בעל ההילולא מהעולם שבו היתה עד עתה (שגם הוא עולם עליון) לעולם נעלה יותר,

ובמילא, כל אלו הקשורים עמו — אם במעשה, או בדיבור, או במחשבה, או בכלום יחד — לוקח אותם עמו ומעלה גם אותם, כך, שמהמעמד ומצב שבו היו עד עתה, יתעלו למעלה יותר ברוחניות, ובדרך ממילא יתעלו למעלה יותר גם בגשמיות —

הרי בודאי שהוא יעורר רחמים רבים על ענין זה, ותהי' השפעת ברכה והצלחה בהפעולה להגדיל תורה ולהאדירה, וכמו כן תהי' השפעת

תוספת ברכה והצלחה לכל אלו שמשתתפים בענין זה בממונם, לכל אלו שמשתתפים בענין זה בגופם, ולכל אלו שמשתתפים בענין זה בנשמתם.

לד. כיון שנהוג כאן שכל ענין צריך שם בפני עצמו, כי, לולי זאת לא יודעים לאיזה חשבון ("קאָנטע") הוא שייך, ומתערב ענין אחד במשנהו — יקראו קרן זה בשם "תורה" (לא "התורה", בה"א הידיעה, אלא תורה סתם).

וכאשר ישלחו נדבה עבור ענין זה, ויצינו ששייך לקרן שנקרא "תורה" — אזי ידעו שכאן לא מחפשים כבוד, לא מחפשים פירסום, לא מחפשים תכלית; רוצים את הענין כשלעצמו.

וכאשר רוצים את הענין כשלעצמו — אזי בכח התורה שכאשר ישנו העיקר (היינו, שמצד העיקר נפעל כבר הענין), באים בדרך ממילא גם כל שאר הענינים הטפלים, בלי עיכובים ובלי העלמות והסתרים.

לה. כל אלו שרוצים לעשות את ההתחלה היום — תבוא עליהם ברכה, הן בנוגע לאלו שצריכים ללמוד, והן בנוגע לאלו שרוצים להשתתף בזה ע"י נדבתם.

ואלו שמאיזה טעם שיהי' ידחו זאת למחר, או לאחר זמן — יעשו זאת באותה שעה בלב שמח.

וכמו כן יפרסמו זאת בין כל אלו שאינם נמצאים כאן ולא שמעו את הדברים, ותבוא עליהם ברכה — על כל השלוחים שימסרו זאת לחבריהם, וחברא חברא אית לי¹⁷⁰, כדי לפרסם את הענין.

ויעזור השי"ת שההצלחה תהי' נראית בקרוב ממש, ותבוא מזה תועלת בפועל בחיי היום-יומיים, ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים.

לו. (ואח"כ אמר:)

ברצוני להוסיף:

א) דבר פשוט שהמדובר לעיל בנוגע להשתתפות בממונו או בפירסום הדבר — הרי זה לא רק בנוגע לאנשים, אלא גם בנוגע לנשים או בנות, שגם הן יכולות להשתתף בנדבתן, ולהעיר מדברי הגמרא¹⁷¹ "נשים במאי זכיין באקריוי בנייהו כו' ובאתנוויי גברייהו כו' ונטרין לגברייהו כו'".

171) ברכות יז, א.

170) כתובות קט, ב. וש"נ.

ב) בנוגע להבחורים שרוצים להשתתף בענין זה — יכולים עתה לרשום את שמם ע"ג פתקא, ולמסור — במעטפה או לא ע"י מעטפה, כפי רצונם — לכאן על השולחן, או בעת היציאה, כפי שכל אחד מרגיש יותר נוח.

וכמו כן בנוגע להשתתפות בממונו — הרי אין זה הזמן והמקום ליתן את הכסף, אבל, אלו שרוצים ליתן את שמותיהם, יכולים לרשום את השמות בצירוף שם האם ע"ג פתקא, ולמסור את הפתקאות.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון, ואח"כ צוה לנגן ניגון ד' הבבות].

* * *

לז. כיון שעתה מתחילה שנה החמישית משנת תשי"א¹⁷² — יעזור השי"ת שיקויים מ"ש¹⁷³ "ובשנה החמישית תאכלו את פריו להוסיף לכם תבואתו":

בשנה הרביעית ישנה ההגבלה שצריכים לאכול את הפירות בירושלים דוקא, או לחלל את הפירות על כסף, ולהעלות את הכסף לירושלים ולהשתמש בו שם, היינו, באופן כזה שנעשה ענין של תורה; והחידוש בשנה החמישית — "להוסיף לכם תבואתו" — שאפילו מעניני הרשות יכולים לעשות שיהיו ציווי של תורה¹⁷⁴.

יעזור¹⁷⁵ איפוא השי"ת לכולנו, לכל אחד בתוכי כלל ישראל, שאפילו עניני הרשות יהיו בתוספתו של הקב"ה, ונזכה לעשות מ"רשות" — מצוה וקדושה, להיות דירה לו ית'.

ובדרך ממילא... אין מקום להעלמות והסתרים והגדרות והגבלות... כמובן מהמבואר בתניא¹⁷⁶ שכאשר מתגלית נקודת עצם הנפש, נקודת החכמה, אזי מתבטלים כל הענינים הבלתי-רצויים, אפילו מחשבה דיבור ומעשה בלבד באופן שאינו מאמין כלל בלבנו.

ובאופן כזה יהי' החל מהשנה החמישית — בהתאם לפירוש הכתוב כפשוטו שלא רק "בשנה החמישית", אלא מהשנה החמישית והלאה על

---

(172) ראה גם שיחת יו"ד שבט דאשתקד ואילך. (175) כ"ק אדמו"ר שליט"א דיבר מתוך התרגשות וקול בכי (המו"ל). (173) קדושים יט, כה. (174) ראה בארוכה לקו"ש ח"ז ע' 134 (176) פי"ח ט.

כל השנים כולם, תהי' התבואה בתוספת ברכה — שיהיו כל הענינים בהרחבה, ונזכה ונצליח לעשות מכל ענין — דירה לו ית' בתחתונים. [קודם הסיום אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א: מסתמא יכריזו אודות אמירת ברכה אחרונה, עבור כל אלו שנתחייבו לברכה].

